Міністерство освіти і науки України
Сумська обласна рада
Департамент освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Факультет підвищення кваліфікації і перепідготовки

Кафедра психології

Торохтій Сергій Іванович

Психологічні особливості формування в учнів інтересу до вивчення трудового навчання і технологій

Кваліфікаційна (магістерська) робота
здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія
освітньо-професійної програми Практична психологія

Науковий керівник:
Усик Дмитро Борисович,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології

Рекомендовано до захисту
рішенням кафедри психології
Протокол № 11 від «29» січня 2025 р.

Завідувач кафедри Алла ВОЗНЮК

Суми – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....2

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСА ДО ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ ……... ……...…...5

1.1. Сутність та структура інтересу в навчальній діяльності……..5

1.2. Психологічні чинники формування інтересу до трудового навчання і технологій у школярів…….……...……...8

1.3. Методи та прийоми стимулювання інтересу до трудового навчання і технологій……. 15

РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ……...…….....26

2.1. Методики та процедура дослідження формування інтересу до трудового навчання і технологій……...……... ……..26

2.2. Аналіз результатів дослідження сформованості інтересу до трудового навчання і технологій…….....30

2.3. Впровадження психологічних методик та оцінка їхньої ефективності в формуванні інтересу до трудового навчання і технологій……40

ВИСНОВКИ……...…….....47

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……...……..49

ДОДАТКИ ……53

ВСТУП

Актуальність дослідження. Формування інтересу до навчання є одним із ключових завдань сучасної освіти, оскільки саме інтерес виступає потужним стимулом для пізнавальної діяльності учнів, сприяє їхньому особистісному та професійному становленню. У контексті трудового навчання і технологій це питання набуває особливого значення, адже ці дисципліни не лише забезпечують учнів практичними навичками, але й допомагають формувати ціннісне ставлення до праці, розвивають креативність та професійні орієнтири.

В умовах соціально-економічних змін, розбудови незалежної України, руху нашої держави до європейського освітнього простору, суспільство своєю нагальною потребою визначає формування креативної особистості, яка здатна нестандартно мислити, виявляти творчу ініціативу, відчувати проблеми, знаходити оригінальні способи їх вирішення. Така особистість володіє більш високим рівнем адаптації й соціалізації та в більшій мірі відповідає вимогам сучасного нестабільного світу, що постійно змінюється й оновлюється.

Отже, сьогодні головний освітній вектор спрямований на розкриття таланту та творчої обдарованості особистості, які стають запорукою соціально-економічного процвітання й засобом національного престижу.

Спрямування освіти на розвиток творчої особистості відображено у головних законодавчих документах країни, а саме: Національній стратегії розвитку освіти на період до 2021 року, Законі «Про освіту», Законі «Про загальну середню освіту», Державному стандарті початкової загальної освіти.

Спираючись на основні освітні законодавчі документи, головним завданням школи виступає розвиток творчого потенціалу учнів всіх ланок (і початкової у тому числі). Трудове навчання серед інших предметів загальноосвітньої школи, спрямованих на виконання даного завдання, має значні можливості розвитку творчої особистості учня молодшого шкільного віку.

У сучасному світі, що швидко змінюється та розвивається, питання формування інтересу учнів до навчання та розвитку стає особливо актуальним. Одним із ключових напрямів освіти, що відіграє важливу роль у підготовці молоді до життя та професійної діяльності, є трудове навчання і технології. Психолого-педагогічні аспекти цього процесу вимагають спеціальної уваги та дослідження, оскільки вони безпосередньо впливають на мотивацію, самореалізацію та професійну підготовку майбутніх фахівців. Розуміння цих особливостей дозволить ефективніше організовувати навчальний процес та створювати сприятливу атмосферу для розвитку інтересу учнів до вивчення трудового навчання і технологій.

Сьогоднішня реальність вимагає від освіти не лише передачі знань, але й формування компетентностей, необхідних для успішної адаптації у суспільстві та на ринку праці. У цьому контексті важливе значення має розвиток інтересу учнів до навчання, зокрема в контексті трудового навчання і технологій. Освітні заклади повинні забезпечувати не лише технічне володіння певними навичками, але й стимулювати учнівську активність, зацікавленість у вивченні та розвитку, що є ключовим чинником у формуванні успішної професійної кар'єри та особистісного задоволення від власної діяльності. Тому вивчення психолого-педагогічних особливостей формування інтересу до трудового навчання і технологій стає актуальною темою для дослідження та практичної реалізації в системі освіти.

Сучасний світ із його динамічними змінами вимагає від молодого покоління здатності до адаптації, творчого мислення та опанування інноваційних технологій. У зв’язку з цим важливо, щоб процес навчання був цікавим, актуальним і мотивуючим для школярів. Однак, дослідження показують, що інтерес до трудового навчання у багатьох учнів є недостатньо сформованим, що обумовлює необхідність вивчення психологічних і педагогічних чинників цього процесу. Тема даної роботи є актуальною, оскільки спрямована на виявлення умов, методів і прийомів, які сприяють формуванню

інтересу до трудового навчання та технологій, а також на аналіз ефективності їхнього впровадження у практиці загальноосвітніх навчальних закладів.

Загальним питанням мотивації навчання та формування пізнавальних інтересів присвячено ряд теоретичних та експериментальних досліджень (Божович Л.І., Демиденко В.К., Ковальов А.Г., Маркова А.К., Морозова Н.Г., та інші).

Отже, соціальна значущість проблеми та недостатність в її науковому розробленні зумовили вибір **теми дослідження:** «Психологічні особливості формування в учнів інтересу до вивчення трудового навчання і технологій».

Об'єкт дослідження – формування інтересу учнів до трудового навчання і технологій.

Предмет дослідження – психологічні особливості формування в учнів інтересу до вивчення трудового навчання і технологій.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично визначити особливості в учнів інтересу до вивчення трудового навчання і технологій та розкрити психологічні умови його формування.

Відповідно до мети поставлені такі **завдання дослідження:**

1. Розкрити теоретичні аспекти інтересу до навчальної діяльності.

2. Виокремити психологічні фактори, що впливають на формування інтересу до трудового навчання.

3. Дослідити особливості прояву в учнів інтересу до вивчення трудового навчання і технологій.

4. Розробити психологічні рекомендації для формування в учнів інтересу до вивчення трудового навчання і технологій.

Методи дослідження. Теоретичні: аналіз, узагальнення інформації з теми, емпіричні: Методика А.О. Бєлєнького для діагностики інтересу до навчальних предметів, Методика "Діагностика навчальної мотивації" (Т.Дубовіцка), анкетування для оцінки інтересу до навчального предмета, профілактики та подолання залежності від соціальних мереж.

Структура і обсяг кваліфікаційної (магістерської) роботи. Робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків, додатків, а також списку використаних джерел, що нараховує 48 найменування. Загальний обсяг роботи становить 59 сторінок.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСИ ДО ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Сутність та структура інтересу в навчальній діяльності

Інтерес є важливим компонентом пізнавальної діяльності учнів, який стимулює активне ставлення до навчання та сприяє розвитку особистості. У психології інтерес розглядається як емоційно забарвлене пізнавальне ставлення до об’єкта чи явища, що виникає внаслідок потреби у нових знаннях або навичках. За визначенням О.М. Леонтьєва, інтерес виступає одним із проявів мотиваційної сфери особистості, що підштовхує до діяльності, спрямованої на задоволення пізнавальної потреби.

Л.С. Виготський зазначав, що інтереси мають значення не лише як мотиваційний чинник, але й як засіб розвитку інтелектуальної активності. Він наголошував, що учні легше опановують новий матеріал, якщо він викликає інтерес і співвідноситься з їхнім життєвим досвідом. Це сприяє формуванню стійкої уваги, зосередженості й прагнення до самостійного пізнання [26].

Структура інтересу в навчальній діяльності є багатовимірною. Вона включає:

1. **Пізнавальний компонент**, який проявляється у бажанні дізнатися більше про певний предмет, ставити запитання, шукати відповіді. На думку В.В. Давидова, цей компонент є основою для формування активної пізнавальної діяльності, яка розвиває вміння аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію.

2. **Емоційний компонент**, що виражається у задоволенні від процесу навчання. Б.Г. Ананьєв вважав, що позитивні емоції є ключовими у підтримці інтересу, оскільки вони створюють сприятливий фон для запам’ятовування та творчої активності.

3. **Практичний компонент**, який проявляється у прагненні застосовувати отримані знання у реальному житті. Психологи, зокрема С.Л. Рубінштейн, наголошували, що лише тоді, коли учень бачить практичну цінність знань, інтерес стає стійким і тривалим.

Інтерес також має різні рівні сформованості:

- **Епізодичний інтерес** виникає у відповідь на конкретну ситуацію чи діяльність, але швидко зникає без подальшої підтримки.
- **Стійкий інтерес** формується за умови систематичного підкріплення, коли учень усвідомлює значущість предмета та отримує задоволення від навчання.

Важливим аспектом інтересу є його динамічний характер. За словами К.Д. Ушинського, інтерес не можна нав’язати; його слід формувати через створення навчальних ситуацій, які б викликали у дитини щиру зацікавленість. Учитель, на думку Ушинського, повинен бути не лише джерелом знань, але й ініціатором пізнавальної активності, що пробуджує інтерес до навчання.

Отже, інтерес у навчальній діяльності – це багатогранне явище, яке включає пізнавальну, емоційну та практичну складові. Його формування є важливим завданням, оскільки він виступає потужним стимулом для активної та результативної пізнавальної діяльності учнів.

Поняття «інтерес» у психолого-педагогічній науці відображає складний феномен, що відіграє важливу роль у навчанні та розвитку особистості. Інтерес - це стан психічної активності, який виникає у людини внаслідок співвіднесення її потреб, цілей, мотивів із зовнішніми об'єктами або явищами [2, с. 10].

Поняття інтересу в навчанні відіграє важливу роль у стимулюванні мотивації, залученні учнів до навчального процесу та сприянні їхньому успіху. Інтерес - це не лише певна зацікавленість у конкретній темі чи предметі, але і емоційно-позитивне ставлення до навчання. У цьому есе розглянемо, як поняття інтересу впливає на навчання та чому воно є ключовим елементом у процесі освіти.

Інтерес сприяє активному залученню учнів до навчального процесу. Коли учні зацікавлені в тому, що вони вивчають, вони стають більш уважними та активними учасниками уроків. Вони більш схильні задавати запитання, шукати додаткову інформацію та активно брати участь у дискусіях. Це сприяє поглибленню їхнього розуміння матеріалу та розвитку критичного мислення.

Інтерес є потужним мотиваційним фактором. Коли учні зацікавлені в тому, що вони вивчають, вони більш схильні до самостійного вивчення матеріалу та вкладання зусиль у досягнення успіху. Вони відчувають задоволення від навчання і більш віддані своїм навчальним цілям. Це допомагає створити продуктивне навчальне середовище, де учні мотивовані до досягнення високих результатів [2, с. 11].

Крім того, інтерес сприяє збереженню знань та навичок на довготривалий період. Учні, які зацікавлені в предметі, більш імовірно зберігатимуть інформацію та продовжуватимуть вивчати її після завершення курсу. Це важливо для подальшого розвитку та самоосвіти.

Однак, важливо розрізняти між зовнішнім і внутрішнім інтересом. Зовнішній інтерес може бути стимульований зовнішніми факторами, такими як похвала вчителя або висока оцінка, тоді як внутрішній інтерес виникає від самого учня і базується на його особистих цінностях та інтересах. Хоча зовнішній інтерес може бути корисним для початкового залучення учнів, він не завжди сприяє глибокому розумінню та утриманню інформації. Тому важливо створювати умови для розвитку внутрішнього інтересу шляхом заохочення учнів вибирати та досліджувати теми, які вони справді цікавлять.

Отже, поняття інтересу в навчанні відіграє важливу роль у стимулюванні мотивації, залученні учнів до навчального процесу та забезпеченні їхнього успіху. Шляхом створення навчального середовища, яке сприяє розвитку внутрішнього інтересу учнів, педагоги можуть забезпечити ефективне та продуктивне навчання, яке буде сприяти глибокому розумінню та утриманню матеріалу.

1.2 Психологічні чинники формування інтересу до трудового навчання і технологій у школярів

Формування інтересу у школярів до навчання є багатофакторним процесом, який залежить від взаємодії психологічних та педагогічних чинників. Інтерес, як зазначав О.М. Леонтьєв, виникає у взаємодії потреби особистості та об'єкта, який здатен цю потребу задовольнити. У контексті навчальної діяльності ключовими є чинники, що стимулюють пізнавальну активність та сприяють розвитку внутрішньої мотивації.

Перш за все, важливим психологічним чинником є **вікові особливості учнів**. Л.С. Виготський підкреслював, що кожен віковий період характеризується специфікою когнітивного та емоційного розвитку. Наприклад, у молодшому шкільному віці інтерес базується на емоційно забарвленому пізнанні, тоді як у підлітковому віці учні прагнуть до самостійності та практичного застосування знань. Старший шкільний вік характеризується більш цілеспрямованим інтересом, пов'язаним із професійними орієнтирами.

Наступним важливим аспектом є **індивідуальні особливості особистості**. За дослідженнями Б.М. Теплова, кожна дитина має унікальний набір здібностей, темпераменту та інтересів. Тому врахування цих особливостей дозволяє створити умови для особистісно орієнтованого навчання, що є важливим для формування стійкого інтересу.

Крім того, вагому роль відіграє **емоційна сфера** учнів. Як зазначав Б.Г. Ананьєв, позитивні емоції під час навчання створюють сприятливе емоційне середовище, яке стимулює пізнавальну активність. Водночас, негативні емоції, наприклад, страх або невпевненість, можуть пригнічувати інтерес і знижувати навчальну мотивацію.

Реформування української системи освіти відбувається згідно світових тенденцій, які встановлюють пріоритет творчого розвитку, критичного мислення, компетентностей особистості над традиційним заучуванням знань і формуванням умінь та навичок.

Швидкі темпи науково-технічного прогресу, розвиток науки і техніки вимагають постійної підтримки у вигляді нових ідей та проектів. Творчі можливості у такому разі виступають джерелом розвитку промисловості й сільського господарства. Творчої думки потребує й завдання всебічного удосконалення життя, розвитку суспільства, оскільки сьогодні необхідно вміти не тільки адаптуватися до наслідків науково-технічної революції, але й передбачити особливості її подальшого розвитку.

Відповідно змінюються й підходи до змісту загальної освіти (і початкової у тому числі). Основні акценти сьогодні сфокусовані на формуванні ключових компетентностей молодших школярів та розкритті творчих резервів школярів. Сучасний розвиток суспільства і виробництва потребує не лише навчати учнів молодшого шкільного віку запам’ятовувати та відтворювати техніко- технологічні знання та прийоми роботи з різноманітними матеріалами та інструментами, а й формувати здатність застосовувати їх на практиці для розв’язання проблемних ситуацій, творчо комбінувати їх для створення нових виробів.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що загальноосвітня школа повинна забезпечити трудову підготовку та професійне самовизначення учнів, що має велике соціально-економічне значення [28].

Особливо важливу роль у виконанні цього завдання повинно відігравати трудове навчання. Професійне самовизначення відбувається у двох напрямах: з одного боку учні знайомляться зі світом професій, а з іншого - пізнають себе, свої можливості і здійснюють вибір з урахуванням реальних можливостей

Розкриття творчого потенціалу в початковій школі є однією з головних умов становлення особистості учнів молодшого шкільного віку і повинно розглядатися як наслідок розумового, морального, трудового, естетичного, фізичного виховання, як один із результатів комплексного підходу до навчання і виховання.

Трудова діяльність молодших школярів є плодотворним полем розкриття їх творчого потенціалу.

Як показують дослідження І. Смагіна, трудова творча діяльність дітей характеризується тими самими закономірностями, що й творча трудова діяльність дорослих людей, а саме:

1) все, що створюється дітьми, незалежно від суспільного значення наслідків праці, є результатом копіткої напруженої діяльності;
2) творча діяльність дітей наближається до творчої діяльності дорослих і за значенням у процесі її основних психічних компонентів;
3) творча діяльність дітей характеризується тими самими станами, що й творча діяльність дорослих [60].

При цьому слід наголосити на деяких особливостях творчої трудової діяльності молодших школярів:

1) Новизна продукту творчості учнів молодшого шкільного віку має більше суб'єктивний, аніж об'єктивний характер, оскільки відкриття для дитини не завжди є відкриттям суспільного значення
2) У творчості молодших школярів важливий не стільки результат трудової діяльності, скільки трудовий досвід, підготовка до праці в майбутньому у виробничих умовах.
3) Трудова діяльність учнів початкової школи відрізняється невисоким рівнем самостійності при активному розвитку пізнавальних потреб та інтересів, почуттів, вольових та розумових процесів

Перейдемо до педагогічних чинників, які також мають вирішальне значення у формуванні інтересу до навчання. Одним із ключових є **зміст навчального матеріалу**. За думкою К.Д. Ушинського, зміст повинен бути доступним, цікавим і актуальним для учнів. Коли матеріал викликає пізнавальну цікавість та відповідає життєвим потребам школярів, інтерес до предмета стає більш стійким.

Ще одним важливим фактором є **методи та прийоми навчання**. Як зазначав В.В. Давидов, використання інтерактивних методів, таких як проєктна діяльність, ігрові елементи та сучасні технології, значно підвищує рівень

інтересу до навчання. Залучення учнів до активного процесу пізнання стимулює їхню ініціативність і самостійність.

Трудове навчання відкриває широкий простір розвитку самостійної творчості молодших школярів та дає змогу відійти від догматично формального підходу в праці. Розкриття та розвиток творчого потенціалу в процесі трудового навчання є важливим завданням щодо прищеплювання учням практичних навичок, технологічної майстерності. Учнів молодшого шкільного віку треба навчити проявляти фантазію, сприяти висловлюванням різноманітних творчих думок. Провідну роль у творчому розвитку учнів початкових класів грає задум як вищий рівень людської свідомості у перетворенні світу. Задум – це свідоме виробництво продукту праці. Цей процес включає в себе передбачення кінцевого результату праці, своєрідне «програвання» в думці всього технологічного процесу: підбору матеріалів, інструментів, системи трудових операцій до остаточної обробки виробу. Задум забезпечує успішність праці. В учнів необхідно розвивати культуру задуму: вміння продумати весь шлях до отримання результату праці, підібрати матеріали, вибрати доцільні засоби.

Розвиткові нестандартності мислення учнів молодшого шкільного віку сприяють використання у трудовому навчання творчих завдань (досліди, лабораторні роботи, проектування виробів з їх графічним вираженням, використання технологічних карток з пропущеними або неповними даними тощо). Серед розроблених методів трудового навчання найбільш ефективними і відомими в сучасній літературі з питань технічної творчості є: метод мозкового штурму, морфологічний аналіз, метод фокальних об’єктів, основи теорії розв’язування винахідницьких задач тощо.

Не можна залишити поза увагою і **особистість учителя**. А.С. Макаренко наголошував, що учитель є основним носієм мотиваційного заряду для учнів. Його професійна компетентність, харизма та щире зацікавлення у своїй справі здатні надихати школярів та сприяти формуванню інтересу до предмета. Учитель також відіграє ключову роль у створенні доброзичливої атмосфери на уроках, що підтримує пізнавальну активність учнів.

Зміст освітньої галузі «Технології» визначається за такими змістовими лініями:

- Втілення творчого задуму в готовий виріб.
- Турбота про власний побут, задоволення власних потреб та потреб тих, хто оточує.
- Ефективне використання природних матеріалів, турбота про навколишній світ.
- Практичне і творче застосування традиційних та сучасних ремесел [20].

Завершуючи розгляд педагогічних чинників, варто звернути увагу на **навчальне середовище**. Джон Дьюї підкреслював, що добре організоване навчальне середовище стимулює цікавість учнів до пізнання. Використання сучасного обладнання, наочних матеріалів, інтерактивних платформ і реальних практичних завдань робить навчання захопливим і значущим для учнів.

В сучасному освітньому контексті формування інтересу у школярів є однією з ключових складових успішного навчання. Психологічні аспекти цього процесу виявляються в тому, що інтерес не лише мотивує учня, але й формує його когнітивні, емоційні та соціальні компетенції. Розуміння психологічних механізмів, які лежать в основі формування інтересу у школярів, дозволяє розробляти ефективні стратегії навчання, спрямовані на активізацію та підтримку цього процесу. У даному науковому есе ми розглянемо основні психологічні аспекти формування інтересу у школярів, висвітлимо їх вплив на навчальний процес та запропонуємо практичні рекомендації для педагогів та батьків щодо підтримки цього процесу у дітей.

У результаті трудової діяльності, стверджує І. Веремейчик, в учнів молодшого шкільного віку формуються вміння та навички з обробки матеріалів, правильне уявлення про навколишню дійсність, розширюється загальний і політехнічний кругозір, виховується свідоме ставлення до праці. У молодшому шкільному віці предметна діяльність одночасно є і пізнавальною. А тому діяльність, яка передбачає обробку різних матеріалів, стає для дітей формою мислення, джерелом їх розумового розвитку. Учні навчаються моделювати та конструювати вироби, втілювати у дійсність власні спостереження за об’єктами,

визначати помилки і знаходити шляхи їх виправлення, систематизувати інформацію про навколишній світ, встановлювати зв’язки між діяльністю людини і станом навколишнього середовища [12].

Формування інтересу у школярів - це важливий аспект їхнього розвитку, який може впливати на їхню мотивацію до навчання та загальний успіх у школі. Ось деякі психологічні аспекти, що варто враховувати [7, с. 44-46]:

Кожен учень унікальний, тому важливо розуміти їхні індивідуальні потреби, підходи та інтереси. Що цікавить одного учня, може бути зовсім нецікавим для іншого.

Позитивні емоції, пов'язані з навчанням, можуть стимулювати інтерес. Якщо учень отримує задоволення від процесу вивчення чогось нового, він ймовірно буде більш зацікавлений у цьому предметі або діяльності.

Дозволяючи учням вибирати те, що вони вивчають або як вони вивчають, можна підвищити їхній інтерес. Вони відчувають більший контроль над власним навчанням, що може зробити процес більш привабливим.

Інтерес учнів може зростати, якщо вони бачать зв'язок між вивченим матеріалом і реальним життям. Практичні застосування та приклади з реального життя можуть зробити матеріал більш привабливим.

Підтримка вчителя та родини грає важливу роль у формуванні інтересу. Позитивне ставлення, заохочення та підтримка можуть підвищити мотивацію школяра до навчання.

Учіння може бути важким, іноді навіть нудним. Важливо навчити учнів стратегіям саморегуляції, які допоможуть їм подолати труднощі та зберегти інтерес до навчання.

Важливо розуміти, що інтереси школярів можуть змінюватися з часом. Тому варто забезпечувати різноманітність досвіду навчання, щоб вони могли відкривати для себе нові інтереси і напрямки.

Допомагаючи учням визначити свої особисті та навчальні цілі, можна збільшити їхній інтерес та мотивацію до досягнення успіху.

Загалом, формування інтересу у школярів - це складний процес, який вимагає уваги до їхніх індивідуальних потреб та сприятливого середовища для розвитку.

Психологічні аспекти формування інтересу у школярів виявляються важливими у контексті їхнього навчального та особистісного розвитку. Інтерес сприяє поглибленню знань, розвитку творчого мислення та самореалізації учнів. Розуміння психологічних механізмів цього процесу дозволяє ефективно впливати на формування інтересу шляхом створення стимулюючого навчального середовища та використання інноваційних методів навчання. Зусилля педагогів та батьків у спільному підтриманні та розвитку інтересів учнів є ключовими для успішного навчання та гармонійного особистісного зростання молодого покоління.

Трудове навчання має певні завдання:

- формування елементарних трудових навичок та умінь,
- оволодіння технічними, технологічними та конструкторськими знаннями;
- розширення політехнічного кругозору учнів,
- ознайомлення їх з основами сучасного виробництва,
- початкове ознайомлення з масовими робітничими професіями,
- формування інтересів до нових видів праці;
- підготовка учнів до виконання посильних видів праці вдома, в сім'ї [76, с. 41].

Таким чином, формування інтересу у школярів є складним процесом, який передбачає врахування їхніх психологічних особливостей та створення відповідних педагогічних умов. Лише у поєднанні цих чинників можна досягти стійкого й глибокого інтересу до навчальної діяльності.

1.3 Методи та прийоми стимулювання інтересу до трудового навчання і технологій

Стимулювання інтересу до трудового навчання є важливим завданням сучасної школи, адже цей предмет не лише формує практичні навички, але й

розвиває творче мислення, креативність та відповідальність. Як зазначав К.Д. Ушинський, інтерес є могутнім двигуном навчання, оскільки він спонукає учня до активної участі в навчальному процесі. У контексті трудового навчання методи та прийоми, спрямовані на розвиток інтересу, мають враховувати специфіку предмета, вікові та індивідуальні особливості учнів, а також актуальні запити суспільства.

Потреби прискорення соціально-економічного розвитку України орієнтують сучасну освіту на формування особистості здатної до раціональної творчої діяльності. У наш час важливо, щоб кожен учень усвідомлював резерви власної творчості, розумів необхідність знаходити оригінальні рішення у розв'язанні проблемних ситуацій.

Іншими словами, сьогодні перед сучасною національною освітою стоїть завдання цілеспрямовано формувати творчу особистість, яка, за словами В.О. Моляко, самостійно обирає свої дії та рішення, досягає суттєвого рівня розумового розвитку і професійної майстерності, здатна до нестандартних дій [37, с. 47].

Будь-який результат творчої діяльності складається з елементів, що містяться у досвіді людини, набутому в процесі пізнання, спілкування, самостійної праці. Саме тому розвиток творчого потенціалу в процесі трудового навчання через продукти творчості разом з внутрішніми факторами (комплексними здібностями, психологічною готовністю особистості до творчої діяльності) є найважливішими завданнями вчителя е трудовому навчанні. Необхідно розкривати творчі можливості учнів, які перебувають у потенційному стані, сприяти конкретизації їх творчих задумів.

Для досягнення цієї мети в початковій школі потрібно забезпечити включення молодших школярів у трудову діяльність на заняттях праці. Творчість учнів молодшого шкільного віку у трудовому навчанні може виявлятися у різних формах копіювання предметів, внесення деяких конструктивних змін у вже готові вироби і навіть у раціоналізаторській діяльності.

Відповідно мають змінитися і традиційні підходи до змісту трудового навчання учнів початкової школи. Так, сучасний розвиток суспільства та виробництва потребує не лише навчати учнів молодшого шкільного віку запам'ятовувати і відтворювати техніко-технологічні знання та прийоми роботи інструментом, а й застосовувати такі знання та вміння на практиці для розв'язання проблем у сфері трудової діяльності.

Щоб створити умови розкриття й розвитку творчого потенціалу учнів початкової школи у трудовому навчанні, потрібно приділяти увагу включенню у трудовий процес елементів евристики, проблемності на основі широкого використання комплексу різнопланових ситуацій та творчих завдань конструкторсько-технологічного характеру.

Отже, спеціально створене трудове середовище в початкових класах загальноосвітньої школи не тільки створює умови реалізації творчого потенціалу молодших школярів, але й сприяє накопиченню знань про природу та закони її перетворення, формуванню трудових умінь та навичок, поважного ставлення до праці та людей праці, трудової дисципліни та поведінки під час здійснення трудової діяльності, цінності праці у життєдіяльності кожної людини і суспільства в цілому.

Таким чином, у трудовому навчанні в початковій школі відображається соціальне замовлення на творчість молодших школярів у трудовій діяльності, реалізацію особистісного сенсу учнів у праці, повсякденному житті та в навколишньому світі, задаються реальні об'єкти навколишньої дійсності для цільового комплексного використання трудових знань, умінь і способів діяльності, формується трудовий досвід у розв'язанні проблем життєтворчості.

Це підтверджується змістом програм технологічної освітньої галузі, спрямованого на розвиток творчої особистості учня молодшого шкільного віку засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей, необхідних для розв'язання життєвих проблем у взаємодії з іншими, культурного й національного самовираження.

Розглянемо зміст типових програм нової української школи з трудового навчання.

У типовій освітній програмі початкової школи, створеної за керівництвом Р.Б. Шияна, здатність до творчості виступає базисом цільових орієнтацій трудового навчання молодших школярів. Метою технологічної освітньої галузі для загальної середньої освіти визначається формування здатності до змін навколишнього світу засобами сучасних технологій без шкоди для середовища, до використання технологій для власної самореалізації, культурного й національного самовияву.

Відповідно головними завданнями окреслено:

- залучення учнів до різних видів діяльності, формування вмінь для створення виробу від творчого задуму до його втілення у готовий результат;
- формування культури праці та побуту, навичок раціонального ведення домашнього господарства, задоволення власних потреб та потреб інших, відповідальності за результати власної діяльності;
- формування вміння ефективно використовувати природні матеріали з турботою про навколишнє середовище;
- створення умов для практичного і творчого застосування традицій і сучасних ремесел [66].

Зміст технологічної освітньої галузі в початкових класах структурується за такими змістовими лініями: «Технічна творчість і техніка», «Світ технологій», «Світ ремесел», «Побут».

Одним із найефективніших підходів до стимулювання інтересу є **практично орієнтовані методи навчання**, які дозволяють учням бачити результати своєї праці. Як зазначав Джон Дьюї, навчання має бути тісно пов’язане з реальним життям, а знання повинні мати практичну цінність. Наприклад, під час уроків трудового навчання учні можуть створювати корисні предмети побуту, виготовляти макети чи працювати з сучасними технологіями, такими як 3D-друк чи лазерне різання. Така діяльність не лише підвищує мотивацію, але й формує вміння використовувати знання на практиці.

Сучасні технології відіграють важливу роль у формуванні інтересу до трудового навчання. Згідно з дослідженнями В.В. Давидова, використання інтерактивних інструментів, таких як комп'ютерні програми для моделювання, мультимедійні презентації або навчальні платформи, дозволяє зробити навчальний процес більш динамічним та захопливим. Наприклад, учні можуть проектувати вироби за допомогою спеціальних програм або навчатися робототехніці, що стимулює їхній інтерес до сучасних професій і технічної творчості.

Ігрові методи навчання також є ефективним засобом стимулювання інтересу. А.С. Макаренко наголошував, що гра є важливим інструментом у вихованні, адже вона сприяє розвитку колективізму, творчого мислення та активності. На уроках трудового навчання можна організовувати конкурси, майстер-класи чи рольові ігри. Наприклад, створення змагань на кращий дизайн виробу чи ефективність роботи над спільним проєктом мотивує учнів проявляти креативність і прагнути досягти успіху.

Ще одним важливим прийомом є використання **диференційованого підходу** до навчання. За словами Б.М. Теплова, врахування індивідуальних особливостей учнів є ключовим для успішного засвоєння знань і формування інтересу. Наприклад, завдання можуть варіюватися за рівнем складності, щоб відповідати здібностям та інтересам кожного учня. Ті, хто проявляє більший інтерес до технічних аспектів, можуть займатися складнішими проєктами, тоді як інші учні можуть зосередитися на естетичних або практичних аспектах роботи.

Міжпредметні зв'язки також є дієвим засобом підвищення інтересу до трудового навчання. Л.С. Виготський підкреслював, що інтеграція знань із різних предметів дозволяє учням глибше зрозуміти їхню цінність і практичне застосування. Наприклад, під час уроків трудового навчання можна інтегрувати знання з математики (розрахунок розмірів чи об'ємів), фізики (властивості матеріалів) або мистецтва (естетичний дизайн виробу). Такий підхід не лише

урізноманітнює навчання, а й демонструє учням зв’язок між різними сферами знань.

Особливе значення у стимулюванні інтересу має особистість учителя. Як зазначав К.Д. Ушинський, учитель, який сам захоплений своїм предметом, здатен надихнути учнів. Важливо, щоб педагог демонстрував ентузіазм, проявляв творчий підхід до викладання та підтримував ініціативи учнів. Атмосфера підтримки, доброзичливості та заохочення допомагає школярам відчувати впевненість у своїх силах і бажання брати активну участь у навчанні.

На уроках трудового навчання, важливо не лише передавати знання, але й розвивати цікавість учнів до навчання та стимулювати їх креативність. Один із найефективніших методів, що використовується для досягнення цієї мети - це метод проєктів.

Слово «проєкт» у латинському перекладі означає «кинутий вперед - план, задум і т. д.». Раніше проєктування в основному асоціювалося з інженерною діяльністю в різних галузях: машинобудування, приладобудування, архітектура, і розглядалося як підготовчий етап для виробничої діяльності [1, с. 37].

Однак в останні часи уявлення про суть проєктування та його область застосування зазнали значних змін. Проєктування розглядається як окремий вид діяльності, відмінний від наукової та виробничої, а область його застосування охоплює й систему освіти.

Особливе значення надається методу проєктів у процесі вивчення трудового навчання (технологій). Цей метод не є новим у світовій педагогіці: він з'явився ще у 20-ті роки минулого століття в США. Американський філософ і педагог Дж. Дьюї та його учень В.Х. Кілпатрик пропонували базувати навчання на активній діяльності учнів, їх власній зацікавленості у знаннях, які є корисними для них у житті. Рішення проблеми, таким чином, нагадує проектну діяльність, де учні застосовують знання з різних галузей для вирішення реальних завдань [4, с. 38].

Зрозуміло, що з часом метод проектів зазнав певної еволюції: від ідеї вільного виховання він перетворився на інтегрований компонент структурованої системи освіти.

Робота над проєктами дозволяє учням обирати теми, які їх цікавлять, та досліджувати їх глибше. Це сприяє активній участі та зацікавленості у навчанні.

Учні набувають практичних навичок через власноруч виконані проєкти. Вони можуть експериментувати, вирішувати проблеми та застосовувати знання на практиці.

Робота у групах над проєктами сприяє розвитку комунікативних навичок, співпраці та взаємодії між учнями. Вони вчаться слухати один одного, обмінюватися ідеями та досягати спільних цілей.

Учні мають можливість виражати свою уяву та креативність через власноруч створені проєкти. Це дозволяє їм розвивати власний стиль та виражати себе через різноманітні форми творчості.

Планування проєкту виявляється набагато зручнішим, ніж планування окремих уроків. У процесі планування я спочатку охоплюю всю тему, визначаю зміст уроків, розглядаю можливості узгодження різних форм навчання, повторення матеріалу та підготовки учнів до нового матеріалу. Мій підхід базується на методі проєктів, який спрямований на самостійну активність учнів (індивідуальну, парну або групову) та передбачає певну кількість уроків.

Основні принципи методу проєктів включають [10, с. 12]:

- Розвиток пізнавальних здібностей та навичок учнів.
- Навички самостійної орієнтації в інформаційному просторі.
- Здатність самостійно будувати знання.
- Інтеграція знань з різних галузей науки.
- Розвиток критичного мислення.

Важливим аспектом сучасного уроку є навчання учнів не лише конкретним трудовим операціям, але і підготовка до сучасного життя та формування особистих цінностей.

Використання інформаційних технологій на уроці робить його наочним, барвистим, інформативним та інтерактивним, що економить час як вчителя, так і учня. Це дозволяє учням працювати власним темпом, а вчителю - оперативно контролювати та оцінювати результати навчання. Урок з використанням інформаційних технологій дозволяє об'єднати різноманітні види творчої роботи в єдину гармонійну картину.

Підсумовуючи урок, разом з учнями аналізую виконану роботу, проводимо економічні розрахунки та звертаємо увагу на технології виготовлення та художнє оформлення. Учні активно залучаються в кожен етап творчого процесу, тому уроки стають дуже інтерактивними.

Проект "Технологія виготовлення швейних виробів" для учнів 7-9 класів має на меті надання їм необхідних знань, вмінь і навичок у виготовленні різноманітних одягу, таких як спідниці, шорти, штани, жилети, туніки і т. д. Оскільки швейна галузь постійно розвивається, неможливо розглянути всі можливі варіанти обробки вузлів, враховуючи індивідуальні смаки, модні тенденції, різноманіття матеріалів та їх властивостей [11, с. 28].

Тому головна мета – навчити учнів самостійно обирати оптимальний спосіб обробки, що дозволить їм вивчати більше інформації та враховувати всі технологічні вимоги і властивості матеріалів. Для досягнення цієї мети можна використовувати різні інтерактивні методи, такі як «КВК», «Брейн-ринг», «Симпозіум», «Інтерв'ю», тощо.

Процес навчання передбачає активну участь учнів, а не просте сприйняття інформації. Пояснення та демонстрація можуть бути корисними, але справжні знання формуються через активну участь. Наприклад, у проєкті "Технологія приготування фруктових салатів" можна використовувати метод "Коло ідей" для стимулювання дискусії та "Мозковий штурм", "Мікрофон" для закріплення матеріалу.

Основні критерії для вибору проектів у технологічному навчанні включають такі аспекти [12, с. 1]:

1. Цікавість для учнів: Теми проектів мають бути привабливими для учнів, спонукати їх до активної участі.
2. Стимулювання творчості: Проекти повинні відкривати можливості для самостійного розвитку та втілення нових ідей.
3. Розвиток наявних знань і вмінь: Проекти повинні підвищувати рівень і розширювати наявні у учнів знання та навички.
4. Відповідність інтересам та здібностям учнів: Теми проектів мають відповідати інтересам та нахилам учнів.
5. Урахування умов навчального закладу: Теми проектів повинні враховувати наявність матеріально-технічної бази школи.
6. Безпека: Проекти повинні відповідати правилам безпечної праці.
7. Часові рамки: Теми проектів мають відповідати обмеженням у часі для їх виконання.
8. Творчий підхід: Проєкти повинні стимулювати творчий процес та здатність учнів до інноваційного мислення.
9. Корисний і естетичний результат: Проєкти повинні призводити до створення корисних та естетично привабливих виробів.

Учитель має допомагати учням вибирати теми проєктів, керуючись вищезазначеними критеріями. Він може створити список тем проектів для кожного модуля програми трудового навчання, щоб учні мали можливість вибору. Якщо учень обирає тему самостійно, вона повинна відповідати прийнятим критеріям, інакше вчитель повинен надати допомогу для вибору більш відповідної теми.

Основні етапи виконання проекту [13, с. 4]:

І. Підготовчий етап

На цьому етапі важливою задачею для учнів є правильний вибір об'єкта проектування, оскільки успіх подальшої роботи залежить від цього. Учасники проекту мають визначити тему проекту, з'ясувати його значення для себе та, можливо, для суспільства в цілому. Необхідно розуміти мету та значення

проекту. Головною метою на цьому етапі є створення корисного продукту, що може мати особисте або соціальне значення.

Активності учнів на цьому етапі [18, с. 42]:

Вибір теми проекту з запропонованого списку або винайдення власної теми.

Обгрунтування вибору теми та визначення практичного застосування продукту.

Розробка критеріїв для майбутнього продукту.

Визначення необхідних знань та навичок для втілення задуму.

Пошук інформації з різних джерел та консультування з фахівцями.

Порівняння аналогів запланованого продукту.

Пропозиція різних конструкцій продукту та розробка конструкторсько-технологічної документації.

Планування технології виготовлення, вибір матеріалів та інструментів.

На цьому етапі також проводиться екологічна експертиза та вивчення потреб ринку.

II. Технологічний етап

На цьому етапі учень виготовляє продукт, дотримуючись вимог технології та контролюючи якість своєї роботи. Головною метою є набуття певних навичок та умінь під час виконання трудових операцій.

III. Заключний етап

На заключному етапі відбувається коригування виготовленого продукту та його технології, якщо потрібно. Також проводиться остаточний контроль та випробування продукту, оформлення портфоліо проєкту та підготовка до захисту проекту.

Метод проєктів демонструє свою ефективність як провідний засіб розвитку інтересу до знань на уроках трудового навчання. Його застосування сприяє активній участі учнів у навчальному процесі, стимулює їхню творчість та самовираження, сприяє засвоєнню теоретичних знань через практичну діяльність та співпрацю в команді. Такий підхід допомагає формувати не лише

професійні навички, а й розвивати загальнокультурну компетентність та вміння працювати у колективі, що є ключовими в умовах сучасного світу [21, с. 5].

Такий підхід допомагає створити учням сприятливий клімат для власного розвитку, підтримуючи їхні індивідуальні потреби та інтереси. Крім того, використання методу проєктів на уроках трудового навчання сприяє формуванню цілісного уявлення про зміст предмету, підвищує мотивацію до самостійного вивчення та пошуку нових знань. Такий підхід не лише допомагає учням засвоювати конкретні навички та знання, але й надає їм можливість відчути себе активними учасниками навчального процесу, що сприяє їхньому загальному розвитку та самореалізації. Таким чином, метод проєктів виявляється не лише ефективним, але й невід'ємним компонентом сучасної освіти, сприяючи глибокому і змістовному засвоєнню знань та розвитку ключових навичок учнів.

Змістова лінія «Інформаційно-комунікаційне середовище» охоплює вивчення питань гармонійного поєднання функціональності та естетичності у виробах; пошук та опрацювання тематичної інформації у взаємодії з іншими; дослідження природних, штучних і синтетичних матеріалів; розрізнення та читання графічних зображень; конструювання виробів з готових деталей.

Отже, дана змістова лінія спрямована на накопичення матеріалу для творчості (тематична образність, розмаїття матеріалів, елементи естетичності у виробах, принципи конструювання виробів, варіативність сюжетів та комбінування технік).

Змістова лінія «Середовище проектування» спрямована на реалізацію творчого потенціалу учнів, створення умов для продукування ідей, вибору особисто привабливих об’єктів праці; дизайнерське проектування – моделювання і конструювання; виконання елементарних графічних зображень; добір матеріалів за їх властивостями; читання інструкційних карток із зображеннями для поетапного виготовлення виробу.

Дана змістова лінія безпосередньо передбачає виявлення творчого компоненту трудової діяльності молодших школярів. Основою її виступає

дизайнерське проектування, а саме: моделювання нових образів, конструювання витворів, розробка технологічного процесу виготовлення нових виробів.

Змістова лінія «Середовище техніки і технологій» передбачає формування навичок організації робочого місця, безпечної праці з ручними інструментами та пристосуваннями; поетапне виготовлення виробів з використанням традиційних та сучасних технологій; раціональне використання матеріалів

Отже, стимулювання інтересу до трудового навчання потребує комплексного підходу, який включає використання практично орієнтованих методів, інтеграцію сучасних технологій, застосування ігрових елементів, диференційованого підходу та міжпредметних зв’язків. Важливу роль у цьому процесі відіграє вчитель, який має створювати сприятливу атмосферу та надихати учнів.

РОЗДІЛ 2
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Методики та процедура дослідження формування інтересу до трудового навчання і технологій

Метою емпіричного дослідження формування інтересу до трудового навчання є вивченняфакторів, що впливають на рівень зацікавленості учнів у навчанні трудового навчання, а також визначення ефективності різних педагогічних методів і прийомів, спрямованих на стимулювання інтересу до цього предмета. Важливим завданням є виявлення зв'язку між інтересом до трудового навчання та іншими аспектами навчальної мотивації, а також визначення впливу індивідуальних і групових факторів на розвиток інтересу до цієї дисципліни.

Етапи емпіричного дослідження формування інтересу до трудового навчання

1. **Підготовчий етап** На цьому етапі проводиться формулювання гіпотез і завдань дослідження, а також розробка інструментів для збору даних. Важливо визначити ключові параметри, які будуть вимірюватися в ході дослідження (наприклад, рівень інтересу учнів до трудового навчання, їх емоційне ставлення до предмета, мотивація до праці тощо). Підготовка інструментів включає створення анкети або тесту, які будуть використовуватися для збору інформації, а також підготовку методик для інтерв'ювання учнів і вчителів.

2. **Діагностичний етап** На цьому етапі проводиться збір емпіричних даних. Учні проходять діагностику інтересу до трудового навчання за допомогою методик, таких як анкети, опитування, тести або інтерв'ювання. Збір даних може включати також спостереження за поведінкою учнів під час уроків трудового навчання. Важливо зафіксувати початковий рівень інтересу та

мотивації учнів до трудового навчання, а також виявити фактори, що впливають на ці показники.

3. **Аналіз результатів** Після збору даних на наступному етапі проводиться їх систематизація та аналіз. Визначаються основні тенденції у ставленні учнів до трудового навчання, виявляються зв’язки між рівнем інтересу та іншими змінними, такими як стиль викладання, організація навчального процесу, наявність практичних завдань та інше. Порівнюються результати різних груп учнів (за віком, статтю, індивідуальними особливостями) для виявлення загальних закономірностей і специфічних характеристик інтересу до трудового навчання.

4. **Підсумковий етап** На заключному етапі проводиться оцінка ефективності впроваджених змін і заходів. Для цього проводиться повторне тестування та опитування учнів з метою визначення динаміки змін у їхньому інтересі до трудового навчання. Порівняння результатів до і після корекційних заходів дозволяє оцінити вплив педагогічних змін на рівень мотивації та інтересу учнів до предмета.

Таким чином, емпіричне дослідження формування інтересу до трудового навчання передбачає всебічний підхід, який включає не лише вивчення інтересу учнів, але й розробку ефективних методів стимулювання цього інтересу в навчальному процесі.

Дослідження було проведено на базі ЗЗСО І-ІІІ ступенів №159 м. Київ. Вибірка складає 30 учнів 5- 9 класів.

Для дослідження формування інтересу до трудового навчання ми використали наступні методики:

Методика А.О. Бєлєнького для діагностики інтересу до навчальних предметів

Методика А.О. Бєлєнького є інструментом для діагностики інтересу учнів до різних навчальних предметів. Це тестова методика, спрямована на виявлення рівня пізнавальної активності та зацікавленості школярів у навчальному

процесі. В основі цієї методики лежить принцип самооцінки учнем своєї зацікавленості та ставлення до предметів, які він вивчає.

Завдання методики полягає в тому, щоб учні відповіли на ряд запитань, що стосуються їхніх почуттів і думок стосовно різних навчальних дисциплін. Кожен предмет оцінюється за кількома критеріями, такими як цікавість уроків, захопленість матеріалом, прагнення отримувати додаткові знання в цьому напрямку тощо. Методика дозволяє виявити як загальний рівень інтересу до навчання, так і інтерес до конкретних предметів, що є важливим для розробки індивідуальних педагогічних стратегій.

Завдяки аналізу отриманих відповідей вчитель може розрізняти учнів за рівнем їхнього інтересу до навчання, а також визначати, які саме предмети викликають найбільшу зацікавленість чи, навпаки, байдужість. Це дозволяє не тільки коригувати навчальний процес, але й допомагає вибрати стратегії для стимулювання інтересу учнів, які проявляють менше зацікавлення в певних галузях знань.

Методика "Діагностика навчальної мотивації" Т.Дубовіцької

Методика Т.Дубовіцької "Діагностика навчальної мотивації" спрямована на вивчення внутрішніх мотивів учнів, які спонукають їх до навчальної діяльності. Вона орієнтована на виявлення факторів, що впливають на мотивацію учнів, зокрема внутрішньої та зовнішньої мотивації. Мета цієї методики – визначити, що саме сприяє або заважає учням проявляти активність у навчанні.

Методика складається з анкетних запитів, на які учні відповідають, оцінюючи своє ставлення до різних аспектів навчання. Запитання охоплюють як зовнішні фактори (наприклад, оцінки, вимоги вчителів), так і внутрішні (прагнення до самовдосконалення, цікавість до предмету). Особливістю методики є її здатність оцінювати не лише рівень навчальної мотивації, а й спрямованість мотивації – на процес навчання чи на результати (оцінки, досягнення).

Загалом, ця методика дозволяє вчителю отримати комплексну картину щодо того, чи є в учня внутрішня мотивація до навчання і чи потребує він зовнішнього стимулювання для досягнення результатів. Виявлення слабких місць у мотиваційній сфері дає змогу коригувати педагогічні стратегії і підвищувати ефективність навчання.

Анкетування для оцінки інтересу до навчального предмета

Анкетування для оцінки інтересу до навчального предмета є одним із найбільш доступних і простих методів діагностики інтересу учнів. Анкета складається з ряду запитань, що стосуються різних аспектів навчальної діяльності та ставлення учнів до конкретного предмета. Вона може включати як закриті, так і відкриті запитання.

Закриті запитання передбачають вибір з кількох варіантів відповідей, таких як: "Так", "Ні", "Іноді", що дозволяє оцінити рівень інтересу до навчального предмета через наявність або відсутність певних емоцій чи бажання до вивчення. Наприклад, запитання можуть звучати так: "Чи подобається вам цей предмет?", "Чи часто ви намагаєтесь дізнатися більше про предмет поза уроками?". Відповіді на такі питання дають чітке уявлення про ставлення учнів до предмета.

Відкриті запитання пропонують учням висловити свої думки і відгуки вільно, що дає більш глибоке розуміння мотивів і причин зацікавленості або байдужості до предмета. Наприклад, запитання може бути таким: "Чому вам подобається або не подобається вивчати цей предмет?" або "Що можна змінити, щоб вам було цікавіше вивчати цей предмет?".

Анкетування дозволяє вчителю отримати різнобічну інформацію про учнів і краще зрозуміти, що може сприяти підвищенню інтересу до навчання. Зібрані дані можуть бути використані для коригування методики викладання та адаптації навчального матеріалу до потреб учнів.

Всі три методики – методика А.О. Бєлєнького, методика "Діагностика навчальної мотивації" Т.Дубовіцької і анкетування – є важливими інструментами для діагностики інтересу учнів до навчальних предметів. Кожна

з них має свої особливості, але всі вони спрямовані на виявлення рівня зацікавленості учнів, мотивації та емоційного ставлення до навчання. Застосування цих методик дозволяє вчителю точніше оцінити педагогічну ситуацію та на основі отриманих даних створювати умови для розвитку та стимулювання інтересу учнів до навчальної діяльності.

2.2. Аналіз результатів дослідження сформованості інтересу до трудового навчання і технологій

Аналіз результатів анкетування для оцінки інтересу до навчального предмета серед 30 учнів показав кілька важливих тенденцій, які дають змогу зрозуміти, наскільки учні зацікавлені в трудовому навчанні та які фактори можуть впливати на їхнє ставлення до цього предмета.

Перш за все, розглянемо загальний інтерес до трудового навчання. Запитання "Чи подобається вам цей предмет?" продемонструвало, що більшість учнів (67%) мають позитивне ставлення до трудового навчання. Це свідчить про високий рівень інтересу до предмета, хоча значна частина учнів (17%) відповіла, що їм не подобається цей предмет, і ще 17% оцінюють свій інтерес як середній. Така картина вказує на певну поляризацію в ставленні учнів, де існує група, яка повністю не зацікавлена в трудовому навчанні. Це може бути сигналом для вчителів про необхідність звернути увагу на індивідуальні особливості учнів та застосувати більш гнучкі методи викладання для підвищення інтересу тих, хто не знаходить задоволення в цьому предметі.

Рис. 2.1 Загальний інтерес до трудового навчання

Що стосується самостійного вивчення матеріалу, питання "Чи намагаєтеся ви дізнатися більше про цей предмет поза уроками?" показало, що лише 40% учнів активно шукають додаткові знання з трудового навчання. Це може вказувати на недостатню внутрішню мотивацію учнів, оскільки велика частина (43%) не прагне до додаткового навчання поза уроками, а ще 17% роблять це лише іноді. Такий розподіл вказує на необхідність підвищення рівня мотивації через інтерактивні методи навчання, проєкти, практичні завдання або використання інших підходів, які можуть зацікавити учнів і спонукати їх до самостійної роботи.

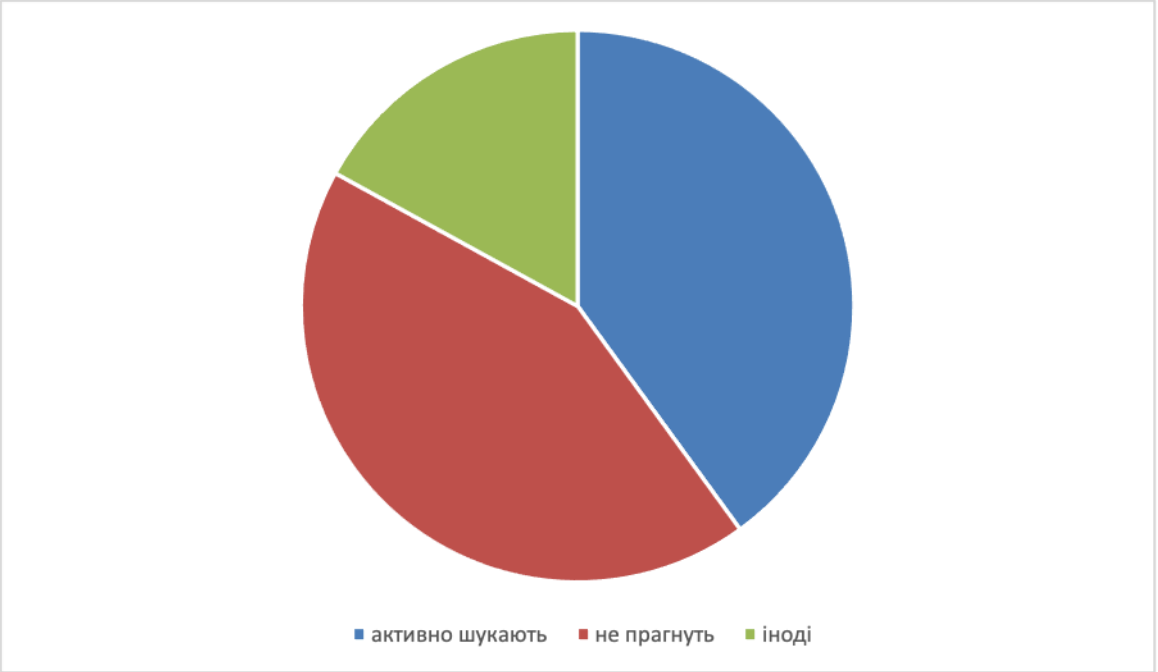

Рис. 2.2 Бажання унів самостійно вивчати матеріал

Щодо емоційного ставлення до уроків трудового навчання, запитання "Як часто ви з нетерпінням чекаєте наступний урок цього предмета?" показало, що половина учнів (50%) чекають наступний урок з інтересом. Це позитивна тенденція, яка вказує на те, що значна частина учнів отримує задоволення від трудового навчання і активно очікує нові заняття. Проте 33% учнів не проявляють особливої зацікавленості і лише рідко чекають наступних уроків, а 17% взагалі не виявляють емоційного ставлення до уроку. Це також вказує на необхідність коригування навчального процесу для підвищення залученості цієї групи учнів.

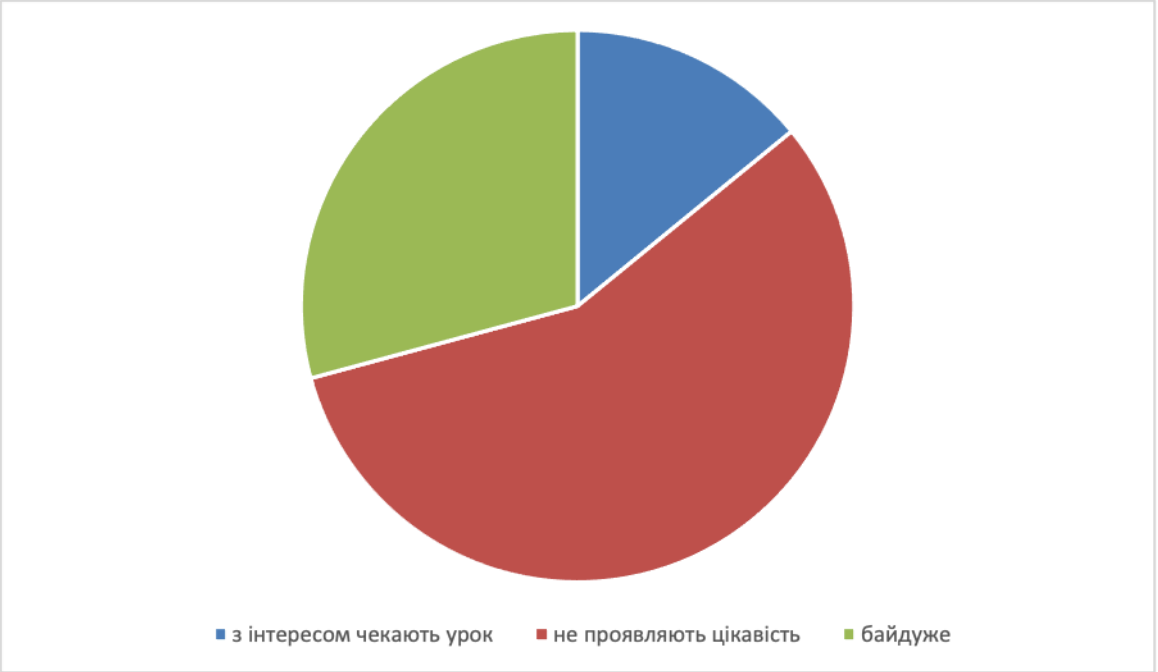

Рис. 2.3 Оцінка емоційного ставлення

Що стосується складності предмета, то більшість учнів (50%) оцінили трудове навчання як середньо складне. Тільки 33% учнів вважають його легким, і 17% відзначили, що предмет для них є важким. Це вказує на те, що навчальна програма для більшості учнів має відповідний рівень складності, проте деякі учні можуть потребувати додаткової допомоги для кращого засвоєння матеріалу. Також важливо врахувати, що деякі учні можуть бути готові до більш складних завдань, що дозволить їм відчути більший інтерес до предмета.

Отже, загалом результати анкетування показали, що більшість учнів мають позитивне ставлення до трудового навчання, проте є група учнів, для яких цей предмет не викликає особливого інтересу. Водночас, середній рівень самостійного вивчення матеріалу та відсутність емоційного піднесення у деяких учнів свідчать про необхідність удосконалення методів викладання, застосування більш активних і зацікавлюючих форм роботи, а також про важливість індивідуалізації підходів до навчання. Це дозволить не тільки підвищити інтерес учнів до трудового навчання, але й стимулювати їхню мотивацію до більш глибокого вивчення предмета.

Методика "Діагностика навчальної мотивації" Т.Дубовіцької дозволяє детально оцінити рівень навчальної мотивації учнів, виявити їхні внутрішні стимулюючі фактори та з'ясувати, які саме аспекти навчання викликають інтерес чи байдужість. Для аналізу результатів цієї методики серед 30 учнів ми будемо розглядати кілька важливих категорій, зокрема мотивацію до навчання, вплив зовнішніх факторів, а також ступінь внутрішнього інтересу до предметів.

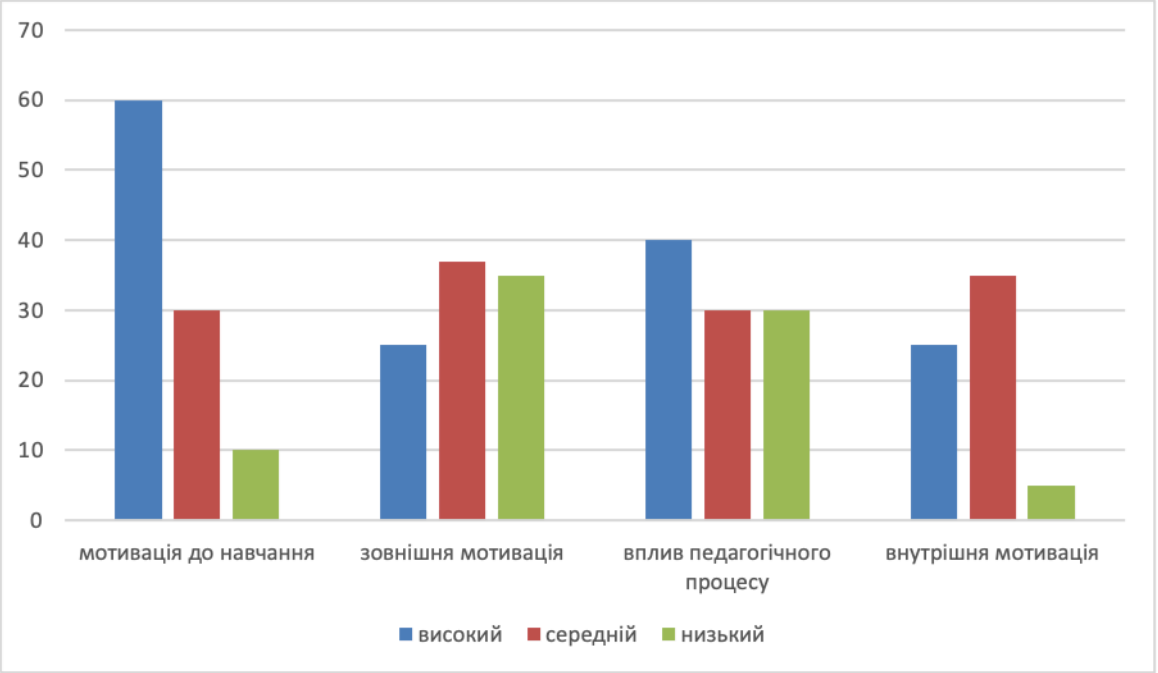

Рис. 2.4 Діагностика мотивації

Відповіді учнів на питання, що стосуються мотивації до навчання, показали різні рівні активності і зацікавленості. Серед 30 учнів більшість (60%) висловили високий рівень мотивації до навчання, що свідчить про внутрішню зацікавленість та готовність активно долати труднощі в навчальному процесі. Зокрема, 18 учнів підтвердили, що вони отримують задоволення від процесу навчання, навіть якщо предмет є складним або вимагає додаткових зусиль. Проте, 30% учнів виявили середній рівень мотивації — вони можуть бути зацікавленими у навчанні, але потребують зовнішнього стимулювання (наприклад, похвали або заохочення). Це свідчить про те, що деяким учням не вистачає самостійної мотивації для досягнення успіху в навчанні, і їхній інтерес до предметів залежить від зовнішніх факторів.

Дослідження, проведене за допомогою методики Т.Дубовіцької, виявило, що значна частина учнів (45%) орієнтуються на зовнішні стимули, такі як оцінки, схвалення вчителя чи батьків. Це група учнів, які здебільшого мотивуються через бажання отримати позитивну оцінку або заохочення, але не завжди мають внутрішню зацікавленість у самій темі. Відповіді цієї групи учнів показують, що їхня мотивація є більш залежною від оточення та системи нагород, що може свідчити про недостатню внутрішню мотивацію до навчання. Це є важливим сигналом для педагогів, щоб вони сприяли розвитку внутрішньої мотивації учнів, допомагаючи їм знаходити особисте значення у вивченні предметів.

Серед учнів, які показали високу внутрішню мотивацію (25% від загальної кількості), було виявлено сильне бажання вивчати нові теми та досліджувати складні аспекти предметів. Ці учні часто виявляють ініціативу в самостійному навчанні та часто звертаються до додаткових матеріалів або літератури для глибшого розуміння теми. Така категорія учнів є найбільш схильною до самостійного вивчення та готова до подолання труднощів, пов'язаних з навчанням. Вони не потребують постійної підтримки чи похвали з боку вчителя для досягнення хороших результатів, оскільки їхня мотивація походить від внутрішнього бажання дізнаватися більше та самореалізовуватися через навчання.

Аналіз відповідей на питання, пов'язані з впливом вчителя і організації навчального процесу, показав, що найбільше учнів (40%) відзначають позитивний вплив індивідуального підходу вчителя на їхню мотивацію. Вони зазначають, що підтримка вчителя, його вміння надихати і організувати роботу на уроці значно підвищують їхню мотивацію до навчання. Це підтверджує важливість активного включення вчителя в процес формування мотивації учнів. Інші 30% учнів вважають, що структура уроків і завдання, які пропонує вчитель, не завжди відповідають їхнім інтересам і потребам, що знижує їхню мотивацію та зацікавленість у навчанні. Це також вказує на потребу в адаптації

навчальних програм до інтересів і здібностей учнів, щоб залучити більше учнів до активної участі в навчальному процесі.

Результати дослідження за допомогою методики Т.Дубовіцької показали, що більшість учнів мають середній або високий рівень мотивації до навчання. Однак у значної частини учнів спостерігається схильність до зовнішньої мотивації, що вимагає додаткової уваги з боку педагогів для розвитку внутрішньої мотивації. Важливо зазначити, що інтерес учнів до навчання значною мірою залежить від організації уроків та індивідуального підходу вчителя. Для підвищення мотивації учнів необхідно впроваджувати більш персоналізовані підходи до навчання, а також активніше використовувати методи, що стимулюють внутрішню зацікавленість і самостійність учнів у навчанні.

Методика А.О. Бєлєнького для діагностики інтересу до навчальних предметів дозволяє оцінити рівень інтересу учнів до різних предметів, зокрема до трудового навчання, шляхом вивчення їхніх відповідей на запитання щодо ставлення до предметів, емоційних реакцій на навчальний процес і ставлення до самостійної діяльності. Застосування цієї методики серед 30 учнів дає змогу побудувати чітке уявлення про рівень зацікавленості учнів у трудовому навчанні та допомагає визначити можливі шляхи покращення мотивації.

Перший етап аналізу: загальний інтерес до предметів

Першим важливим аспектом дослідження є визначення загального інтересу учнів до навчальних предметів. За результатами анкетування, більшість учнів виявили середній (50%) або високий (30%) рівень інтересу до трудового навчання. Це свідчить про те, що значна частина учнів зацікавлена у цьому предметі, але не всі з них мають сильний емоційний відгук. 20% учнів продемонстрували низький рівень інтересу, що вказує на наявність групи учнів, для яких трудове навчання є менш привабливим. Такий розподіл свідчить про необхідність більш уважного підходу до цієї категорії учнів, оскільки їм важливо стимулювати інтерес до предмета, щоб забезпечити успіхи в навчанні.

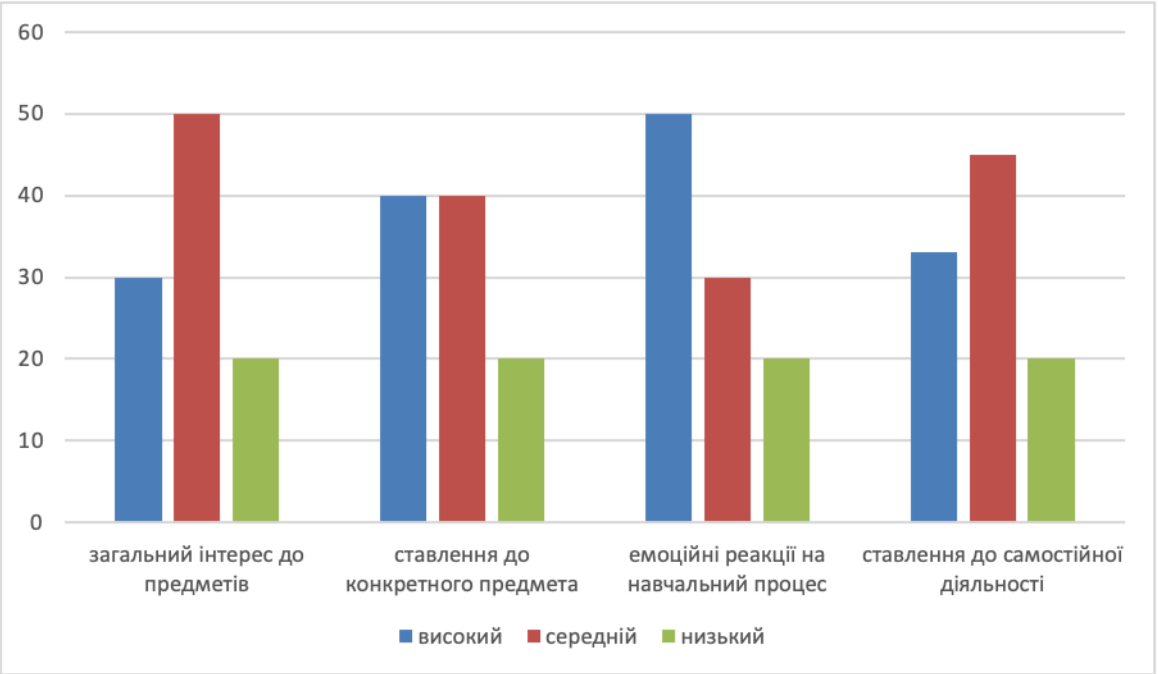

Рис. 2.5 Інтерес до навчальних предметів

Другий етап аналізу: ставлення до конкретного предмета

Оцінка інтересу учнів до конкретного предмета показала, що 40% учнів відзначають високий інтерес до трудового навчання, що свідчить про позитивне ставлення до цього предмета. Вони активно беруть участь у виконанні практичних завдань і з цікавістю слідкують за темами уроків. Ще 40% учнів вказали на середній рівень інтересу, що може означати, що вони не відчувають сильного емоційного залучення до предмета, але готові працювати на уроках. 20% учнів відзначили низький рівень інтересу до трудового навчання, що може бути пов'язано з низьким рівнем мотивації або недостатньою практичною спрямованістю уроків для цієї групи учнів.

Третій етап аналізу: емоційні реакції на навчальний процес

Важливим етапом аналізу є оцінка емоційних реакцій учнів під час занять. Питання "Як часто ви отримуєте задоволення від занять трудовим навчанням?" показало, що 50% учнів відзначають високе задоволення від уроків трудового навчання. Вони позитивно сприймають практичні заняття та часто отримують задоволення від виконання завдань. 30% учнів вказали на середнє задоволення, а 20% — на низьке. Це свідчить про те, що хоча більшість учнів

отримує певне задоволення від трудового навчання, все ж існує потреба в адаптації уроків для підвищення емоційного залучення всіх учнів, особливо тих, хто має низький рівень задоволення.

Четвертий етап аналізу: ставлення до самостійної діяльності

Ще одним важливим аспектом є ставлення учнів до самостійної діяльності з трудового навчання. Результати показали, що 35% учнів мають високу зацікавленість до самостійної роботи з предмету. Вони активно виконують домашні завдання та прагнуть досліджувати додаткові матеріали з теми. 45% учнів виявили середній рівень зацікавленості до самостійної діяльності, що свідчить про те, що вони готові виконувати завдання, але потребують додаткової мотивації для кращого залучення до самостійної роботи. 20% учнів мають низький рівень зацікавленості до самостійної роботи, що є сигналом для педагогів про необхідність більш активного залучення цієї категорії учнів до навчальної діяльності.

Аналіз результатів дослідження за допомогою методики А.О. Бєлєнького показав, що більшість учнів мають середній або високий рівень інтересу до трудового навчання, але є певна група, для якої цей предмет є менш цікавим. Зокрема, 20% учнів виявляють низький рівень інтересу, що потребує додаткової уваги. Водночас важливо зазначити, що хоча більшість учнів отримують задоволення від заняття трудовим навчанням, існує потреба в удосконаленні уроків для підвищення емоційного залучення і мотивації учнів з низьким рівнем інтересу. Це може включати зміни в організації уроків, використання більш інтерактивних методів навчання та надання більше можливостей для самостійної діяльності учнів, що допоможе підвищити їхню мотивацію і зацікавленість у предметі.

Підсумок аналізу результатів дослідження за допомогою різних методик (анкетування, методики Т.Дубовіцької для діагностики навчальної мотивації, методики А.О. Бєлєнького для діагностики інтересу до навчальних предметів) дозволяє скласти комплексну картину інтересу та мотивації учнів до трудового навчання.

Результати показали, що більшість учнів (67%) мають позитивне ставлення до трудового навчання, проте 17% учнів не проявляють особливого інтересу, що вказує на поляризацію серед учнів. 40% учнів не шукають додаткові знання поза уроками, що може бути сигналом до необхідності підвищення рівня мотивації через більш інтерактивні та цікаві методи викладання. Більшість учнів (50%) чекають уроки з певним інтересом, хоча 33% не мають виразного емоційного ставлення до предмета.

Результати виявили, що 60% учнів мають високий рівень внутрішньої мотивації, але 30% учнів мотивуються здебільшого через зовнішні фактори, такі як оцінки або похвала. Це свідчить про необхідність розвитку внутрішньої мотивації в учнів, зокрема через інтеграцію більш цікавих та значущих для них завдань. 25% учнів мають високу внутрішню мотивацію і активно шукають додаткові знання, що вказує на їх готовність до самостійної роботи та самовдосконалення.

За результатами, більшість учнів (70%) мають середній або високий рівень інтересу до трудового навчання. 20% учнів продемонстрували низький рівень зацікавленості. Емоційне задоволення від уроків трудового навчання отримує половина учнів, але 20% відзначили низький рівень задоволення. Це вказує на необхідність адаптації уроків для підвищення емоційної залученості та розвитку більш глибокої зацікавленості у учнів.

Аналіз усіх методик свідчить про те, що більшість учнів мають середній або високий рівень інтересу та мотивації до трудового навчання. Однак, є група учнів, для яких цей предмет менш цікавий, що потребує додаткових коригувальних заходів. Значна частина учнів мотивується зовнішніми факторами, що вимагає уваги до розвитку внутрішньої мотивації через більш захоплюючі та значущі завдання. Для підвищення ефективності навчання важливо впроваджувати інноваційні та індивідуалізовані методи викладання, сприяючи розвитку інтересу та самостійної роботи учнів.

З метою підтвердження гіпотези, що учні з високим рівнем внутрішньої мотивації до навчання, які зацікавлені в успіхах та самореалізації, повинні проявляти більший інтерес до трудового навчання. ми використали φ* – критерій кутового перетворення Фішера.

Таблиця 2.1

Кореляція між інтересом до трудового навчання та мотивацією до навчання:

		мотивація
Інтерес до трудового	Кореляція Фішера	3,54
	Рівень значимості	0,
	Вибірка	30

Вивчивши залежність ми обрали парну лінійну регресію. Статистична значимість перевірили за допомогою коефіцієнта детермінації та критерії Фішера. Ми встановили, учні, які виявляють високий інтерес до трудового навчання, можуть мати більш високий рівень внутрішньої мотивації до навчання.

Кореляція позитивна (близька до 1), це свідчитть про сильний зв'язок між високим рівнем інтересу до предмета і високою внутрішньою мотивацією.

Таблиця 2.2.

Кореляція між емоційним задоволенням та інтересом до трудового навчання

		Трудове навчання
Емоційне задоволення	Кореляція Фішера	2.54
	Рівень значимості	0,5
	Вибірка	30

Вивчивши залежність ми обрали парну лінійну регресію. Статистична значимість перевірили за допомогою коефіцієнта детермінації та критерії

Фішера. Ми встановили, що учні, які отримують більше задоволення від трудового навчання, мають високий інтерес до нього. Задоволення від уроків безпосередньо впливає на інтерес до предмета.

Таблиця 2.3

Кореляція між рівнем мотивації та емоційними реакціями:

		Емоційні реакції
мотивація	Кореляція Фішера	4,31**
	Рівень значимості	0,5
	Вибірка	30

Вивчивши залежність ми обрали парну лінійну регресію. Статистична значимість перевірили за допомогою коефіцієнта детермінації та критерії Фішера. Ми встановили, що мотивація учнів до навчання пов'язана з позитивними емоційними реакціями на уроки, зокрема, більш високим рівнем задоволення.

Позитивна кореляція означає, що учні з високою мотивацією до навчання схильні отримувати більше емоційного задоволення від процесу.

Кореляційний аналіз допоміг з'ясувати, що рівень інтересу до трудового навчання пов'язаний з внутрішньою мотивацією, емоційним задоволенням і самостійною активністю учнів. Зв'язок є значущим (з високим коефіцієнтом кореляції).

2.3. Впровадження психологічних методик та оцінка їхньої ефективності в формуванні інтересу до трудового навчання і технологій

Ефективність навчального процесу значною мірою залежить від використання педагогічних методик, які спрямовані на формування інтересу учнів до навчальних предметів. У контексті трудового навчання особливо актуальним є застосування методів, що сприяють розвитку мотивації, зацікавленості та активного залучення школярів у навчальну діяльність.

Впровадження таких методик має включати кілька етапів, які забезпечують цілісність та послідовність процесу.

На першому, діагностичному етапі, проводиться визначення рівня інтересу та мотивації учнів. Це здійснюється за допомогою діагностичних інструментів, таких як анкетування, тестування та методики для оцінки навчальної мотивації й інтересу (наприклад, методика Т.Дубовіцької чи методика А.О. Бєлєнького). Цей етап є важливим для розуміння початкового стану інтересу до трудового навчання серед учнів і дозволяє встановити базові показники для подальшої оцінки ефективності педагогічного впливу.

На другому етапі відбувається розробка та інтеграція педагогічних методик у навчальний процес. Особливий акцент робиться на впровадженні інтерактивних, практико-орієнтованих та творчих методів навчання, які сприяють залученню учнів у діяльність. Наприклад, використання проєктних завдань, групової роботи, практичних майстер-класів та інтерактивних технологій дозволяє зробити уроки цікавими та насиченими. Важливою умовою є адаптація методик до індивідуальних потреб учнів, врахування їхніх інтересів та здібностей.

На третьому етапі здійснюється оцінка ефективності впроваджених методик. Це проводиться шляхом повторного діагностування рівня інтересу та мотивації учнів із використанням тих самих інструментів, що й на початку дослідження. Порівняння результатів дозволяє оцінити, наскільки методики сприяли підвищенню інтересу до трудового навчання, чи змінилися рівні мотивації та емоційного залучення учнів. Крім того, аналіз результатів уроків, спостереження за поведінкою учнів і їхнім ставленням до предмета допомагає зробити висновки про вплив застосованих педагогічних прийомів.

Загалом, впровадження педагогічних методик, спрямованих на стимулювання інтересу до трудового навчання, вимагає чіткого планування, послідовного виконання етапів і систематичного моніторингу ефективності. Це дає можливість не лише покращити якість викладання, а й створити умови для

активного й усвідомленого навчання, що сприяє розвитку особистісного потенціалу учнів.

Трудове навчання і технології не просто дисципліни в навчальному плані, але й ключові складові успішної підготовки молодого покоління до реальних викликів життя. Здатність працювати з руками, мислити креативно та розв’язувати практичні завдання - це навички, що стають дорогоцінними у будь-якій сфері. Проте, інтерес до вивчення цих предметів не завжди виникає сам собою. Тому велике значення має формування стимулів та мотивації учнів щодо їх вивчення. У цих методичних рекомендаціях ми розглянемо ефективні підходи до створення цікавого навчального середовища, яке стимулює учнів до активної участі в процесі навчання та розвитку їхніх навичок у сфері трудової діяльності та технологій.

Інтерес учнів до трудового навчання формується за допомогою двох основних шляхів:

Сприяння об'єктивізації цього інтересу. Це означає, що позитивне ставлення учнів до навчання зумовлене їхнім сприйняттям занять як важливої діяльності з конкретними корисними аспектами, а не лише як емоційних реакцій на різні ситуації або настрої, пов'язані з втомою після навчання чи потребами для відпочинку. Це може бути обумовлено відповідністю занять характеру розвитку учнів.

Планомірна профорієнтаційна робота під час використання засобів виховання інтересу в учнів до трудового навчання. Цей процес сприяє усвідомленню учнями об'єкта свого інтересу та його змісту більш повно та глибше. У першій стадії, коли інтерес формується, учні можуть бути привернуті самим процесом навчання, а не конкретними результатами. Проте з часом цей інтерес стає більш свідомим та усвідомленим з прогресом їхнього навчання.

Під час глибшого і повнішого усвідомлення об'єкта інтересу в учнів може відбуватися його диференціація, коли трудове навчання розчленовується на різні види, кожен з яких може цікавити окремих учнів у більшій чи меншій мірі. Для одних учнів робота на верстатах є привабливою, а конструювання менше

цікавить, тоді як для інших навпаки, конструювання стає центральним об'єктом інтересу, а інші види трудового навчання лише доповнюють цей інтерес.

З процесом об'єктивізації інтересу нерозривно пов'язане збільшення ролі свідомого компонента. Цей процес включає в себе два протилежних процеси: диференціацію об'єкта інтересу і узагальнення виділених елементів. Збільшення усвідомленості об'єкта інтересу може призвести до того, що інтерес розділиться на головний, другорядний і побічний. У сприятливих умовах ці інтереси можуть перетворитися на професійні інтереси учнів до певних технічних професій або спеціальностей.

Використання засобів виховання інтересу в учнів до трудового навчання може бути умовно поділене на кілька напрямків:

- Навчальна діяльність учнів під час уроків.
- Позаурочна діяльність учнів.
- Індивідуальна робота з учнями.
- Робота з батьками.

Під час навчального процесу слід використовувати методи, які відповідають рівню зацікавленості учнів та ґрунтуються на різних аспектах навчання, таких як зміст матеріалу, організація діяльності, методи стимулювання та активізації учнів. Позаурочна діяльність дозволяє підтримувати та розширювати інтерес учнів до практичного навчання, зокрема в технічній творчості під час роботи в гуртках, що допомагає розширювати їх знання в цікавих для них областях [17, с. 100]. Індивідуальна робота з учнями включає в себе виявлення їхніх інтересів та здібностей за допомогою різних методів, таких як спостереження, анкетування, бесіди з батьками та іншими особами, а також спрямований вплив на зміцнення та розвиток цих інтересів через індивідуальні завдання та роботу в групах за спільними інтересами. При співпраці з батьками важливо пропагувати позитивні приклади трудового виховання в сім'ї, підкреслюючи, що діти, які беруть участь у домашніх справах, активно відвідують гуртки та секції, виявляються кращими учнями.

Ефективними заходами можуть бути запрошення батьків на виставки творчості дітей, конференції, диспути та різні змагання.

Розвиток творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку передбачає впровадження гуманістичного принципу організації освіти, коли центральною фігурою освітнього процесу стає особистість школяра з її потребами, запитами, інтересами та можливостями. Визнання учня центром освітнього процесу, реалізація проблем творчого розвитку особистості у трудовому навчанні потребують методичного забезпечення даного процесу з метою постійного збагачення учнів творчим досвідом і формування механізму самореалізації кожного школяра.

Урок трудового навчання має стати творчим майданчиком, де відбувається таємниця народження творчості школяра, адже потенціал творчості дитини неосяжний і завдання вчителя – за допомогою різноманітних методів відкрити джерела творчих ресурсів учнів молодшого шкільного віку і спрямувати їх до подальшого розвитку. На уроках трудового навчання учні початкової школи мають заглиблюватися в атмосферу творчості, пошуку нового, піддавати сумнівам сталі істини. Трудова діяльність учнів молодшого шкільного віку не повинна регламентуватися, а її процес має містити комбінування, аналогізування, універсалізацію, випадкові видозміни.

Стартовим механізмом розвитку творчого потенціалу молодших школярів у трудовому навчанні має стати *стимулювання творчого інтересу* в сфері праці. Даний метод передбачає використання на уроках трудового навчання в початковій школі цікавих історій та прикладів про створення різних технік, використання їх в декоративно-ужитковому мистецтві, проведення дослідів щодо властивостей конструкційних матеріалів, розповідей про казковий та фантастичний світ, наведення парадоксальних фактів з розвитку трудової діяльності людини. Саме інтерес породжує внутрішні стимули до творчості, що й є збудником активності особистості учня.

Дієвим методом з розвитку творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку є *метод аналогій*. Оскільки у світі багато схожих речей,

використання різноманітних порівнянь розвиває простір уявлень молодших школярів, збагачує його варіативними образами. Вільний асоціативний пошук дає змогу транспортувати образи у різні сфери, за рахунок активізації пам'яті та включення механізму виявлення подібностей у людському досвіді створювати нові образи. Аналогії допомагають встановити зв'язок творчого задуму, конструкційного матеріалу та техніки, які у своєму взаємозв'язку створюють можливості для творчих перетворень. Ігри в аналогії на уроках трудового навчання стимулюють бачення незвичних перспектив, відхід від стандартних моделей, підштовхують до творчого підходу у вирішенні індивідуальної та системної проблематики. Основну ідею методу аналогій можна визначити як механізми роботи з образами, їх народженням та перетворенням.

Отже, дидактичні особливості методу аналогій пов'язані з формуванням у молодших школярів досвіду пошукової діяльності у сфері праці, вміння бачити проблему, включенням новоутворень у контекст особистісного досвіду учнів початкової школи.

Використання *ситуацій з можливістю вибору* у трудовому навчанні пов'язане з можливістю відбору учнями молодшого шкільного віку засобів виразності при створенні нового вибору (колір, розмір, форма, сюжет), конструкційних матеріалів (папір, пластилін, тканина, природні матеріали, штучні матеріали), технік (аплікація, квілінг, бісероплетіння, орігамі). Вибір у такому разі обумовлений творчим задумом учня. Такі ситуації актуалізують попередній трудовий досвід молодших школярів, активізують творче мислення, стимулюють процеси прогнозування та передбачення відносно бажаного результату праці.

Ще одним методом у розвитку творчого потенціалу учнів початкових класів загальноосвітньої школи у трудовому навчанні можна назвати *метод емоційного переживання.* Даний метод характеризується створенням ефекту здивування, захопленості від незвичності, несподіваності, грандіозності, парадоксальності факту, ситуації, явища, образу тощо. Позитивні емоції відносно трудової діяльності стимулюють пізнавальний компонент творчості,

що в подальшому логічно формує безпосередній мотив творчої активності у сфері праці. Тому, стимулювання глибоких позитивних переживань у трудовому процесі забезпечує виникнення інтересу до змісту, форм і методів творчої трудової діяльності. Яскраві емоційні переживання учнів молодшого шкільного віку у трудовому навчанні можуть виникати при знайомстві з новими матеріалами (тактильні здивування в роботі з глиною, солоним тістом), цікавими формами (модульне орігамі, кусудама, об'ємний квілінг, пап'є-маше), втіленнями образів (силуети, орнаменти, витинанки), сюжетним розмаїттям (казкові, побутові, життєві, фантастичні) тощо.

Взаємозв'язок різних методів вивчення та формування інтересу учнів до трудового навчання дає змогу спостерігати за ефективністю впливу різноманітних педагогічних прийомів на стимулювання інтересу учнів та динаміку його розвитку.

Ці напрямки діяльності часто переплітаються, і їх не завжди можна розділити. За нашим уявленням, суть інтересу учнів до трудового навчання як педагогічної проблеми полягає в тому, що інтерес є важливим аспектом всіх аспектів навчання, виховання та розвитку, який підсилює ефективність педагогічних впливів на учнів, підвищує активність особистості школяра та сприяє розвитку пошукової творчої діяльності.

Отже, формування інтересу учнів до трудового навчання має базуватися на належно обґрунтованих дидактичних засобах, мати системний та комплексний характер і здійснюватися протягом всього періоду навчання. Тільки в такий спосіб можливий перехід від потреби, спричиненої зовнішніми впливами, до внутрішньої потреби учня, його переконань та світогляду, створюючи таким чином сприятливі умови для професійного самовизначення учнів.

ВИСНОВКИ

У межах проведеного дослідження була реалізована мета — вивчення психологічних особливостей формування інтересу до трудового навчання і технологій, визначення методів стимулювання зацікавленості учнів та розробка рекомендацій для вдосконалення навчального процесу. Для досягнення поставленої мети виконано всі поставлені завдання.

По-перше, було розкрито теоретичні аспекти інтересу до навчальної діяльності. У ході аналізу літературних джерел визначено, що інтерес є складним психологічним феноменом, який включає когнітивний, емоційний та мотиваційний компоненти. Встановлено, що навчальний інтерес виникає в результаті поєднання пізнавальних потреб, позитивних емоцій від процесу навчання та актуальної мотивації. Цей феномен відіграє важливу роль у забезпеченні активного включення учнів у навчальну діяльність та формуванні в них стійкої зацікавленості предметом.

По-друге, було виявлено психологічні та педагогічні фактори, що впливають на формування інтересу до трудового навчання. З'ясовано, що ключовими психологічними факторами є індивідуальні особливості учнів, рівень їхньої загальної мотивації, успішність у навчанні та здатність до творчої діяльності. Педагогічні фактори включають якість організації навчального процесу, використання інтерактивних методів, адаптацію навчального матеріалу до інтересів учнів та залучення до практичної діяльності. Було підкреслено, що ефективне поєднання цих факторів сприяє підвищенню рівня інтересу до трудового навчання.

По-третє, проведено емпіричне дослідження, в якому брали участь 30 учнів. За допомогою методик Т.Дубовіцької, А.О. Бєлєнького та анкетування для оцінки інтересу до навчального предмета було встановлено, що у більшості

учнів рівень зацікавленості до трудового навчання є середнім, тоді як високий рівень виявляють лише окремі учні. Результати також засвідчили кореляцію між рівнем загальної мотивації та інтересом до трудового навчання, що підтверджує гіпотезу про взаємозалежність цих компонентів.

На основі отриманих результатів було розроблено практичні рекомендації щодо стимулювання інтересу до трудового навчання. Вони включають впровадження інтерактивних методів, таких як проєктна діяльність, групова робота, використання сучасних технологій, а також адаптацію навчального матеріалу відповідно до потреб і здібностей учнів. Особливий акцент зроблено на залученні учнів до практичної діяльності, яка сприяє розвитку їхньої творчості та професійної орієнтації.

Загалом результати дослідження свідчать, що підвищення інтересу до трудового навчання можливе за умови цілісного підходу, який поєднує врахування індивідуальних особливостей учнів, застосування ефективних педагогічних методик та систематичний моніторинг рівня зацікавленості. Запропоновані рекомендації можуть бути використані як педагогами, так і методистами для вдосконалення навчального процесу.

Таким чином, мету роботи було досягнуто, а результати дослідження підтверджують важливість інтересу як ключового чинника ефективності навчальної діяльності та підвищення мотивації учнів до трудового навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович А.В. Методика викладання трудового навчання. Київ: Освіта, 2001. 215 с.

2. Афанасьєва Л.І. Формування інтересу до пізнавальної діяльності: психолого-педагогічний аспект. Харків: Освіта, 2004. 176 с.

3. Бєлєнький А.О. Методика діагностики інтересу до навчальних предметів. Практична психологія і соціальна робота. 2001. №2. С. 34–37.

4. Бербец В.В., Дубова Н.В., Коберник О.М. та ін. Методика організації проектно-технологічної діяльності учнів на уроках обслуговуючих видів праці: Навч. метод. посіб. / За заг. ред. О.М. Коберника. Київ.: Наук. світ, 2003. 92 с.

5. Бібік Н. М. Пізнавальний інтерес як умова суб'єктності навчання молодших школярів. Педагогічний дискурс. 2011. Вип. 10. С. 53–56.

6. Білик Н.М. Технології інтерактивного навчання. Київ: Знання, 2012. 120 с.

7. Бондар В.І. Теорія і практика мотивації навчальної діяльності учнів. Київ: Освіта, 2011. 220 с.

8. Боринець Н. Метод проектів у викладаннітрудового навчання. *Трудове навчання.* 2011.No 9. С. 8 – 15.

9. Боринець Н. Проектно-технологічнадіяльність учнів і вчителів трудового навчання.*Освітологічний дискурс*. 2010.No 1. С. 32-41.

10. Буркова Л. Технології в освіті // Рідна школа. 2001. № 2. С. 18-20.

11. Ващенко Г.О. Виховання волі і характеру. Полтава: Друкарня Петра Кармaнського, 1997. 272 с.

12. Веремійчик І. М. Методика трудового навчання в початковій школі : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.]. Тернопіль : Мальва-ОСО, 2004. 275 с.

13. Галузинський В.М. Педагогіка: теорія та історія [Текст]: навч. посібник / В.М. Галузинський, М.Б. Євтух. Київ.: Вища школа, 1995. 237 с.

14. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження. Київ: Вища школа, 2008. 278 с.

15. Громова О.В. Мотивація навчальної діяльності: теорія і практика. Одеса: Південний видавничий дім, 2015. 156 с.

16. Гуревич Р. Чи потрібен комп'ютер на уроках трудового навчання. // Трудова підготовка в закладах освіти. 2001. №1. С. 6-10.

17. Дем'янчук О.Л. Формування пізнавальної активності учнів у процесі трудового навчання. Київ: Педагогічна думка, 2016. 135 с.

18. Дубовіцька Т.Д. Методика діагностики навчальної мотивації учнів. Психологія і педагогіка. 2005. №3. С. 45–49.

19. Єрмаков І.Г. Педагогіка: Основи теорії та практики. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 396 с.

20. Зайченко І.В. Методика трудового навчання в сучасній школі. Київ: Генеза, 2017. 145 с.

21. Іванова С.П. Інтеграція практичних завдань у навчальний процес. Київ: Либідь, 2014. 132 с.

22. Кава Л.Г. Розвиток творчих здібностей на уроках трудового навчання. Жидачівська гімназія, 2013р. 35с.

23. Коберник О.М. Проектування навчально-виховного процесу в школі. Київ: Хрещатик, 1996. 153 с.

24. Коберник О.М., Ящук С.М. Методика організації проектно-технологічної діяльності на уроках трудового навчання : навчально-методичний посібник. Умань, 2001. 82 с

25. Коберник О. *Проектна технологія – модель особистісно орієнтованого трудового навчання /* Пед. газета. 2005. Трав. (№ 5). С. 6.

26. Ковальчук В.В. Формування інтересу до праці в учнів. Харків: Основа, 2008. 186 с.

27. Корж Н.М. Психологічні основи розвитку творчої активності учнів. Київ: Вища школа, 2012. 204 с.

28. Кравченко Т., Коберник О. Використання інтерактивних методик на уроках трудового навчання. // *Трудова підготовка в закладах освіти.* 2003. №2., 3. С. 28-31.

29. Краснова О.М. Інтерактивні методи навчання. Київ: Освіта України, 2018. 140 с.

30. Литвиненко С.О. Розвиток творчих здібностей школярів. Полтава: ТОВ «Поліграфсервіс», 2011. 172 с.

31. Луговий В.І. Активізація навчальної діяльності учнів. Київ: Освіта, 2010. 160 с.

32. Лук'яненко С. Тут народжується інтерес. // Трудова підготовка в закладах освіти. 2006. №6. С. 41-42

33. Мірошниченко Ю. Дидактичні принципи добору і розробки програмних педагогічних засобів для освітньої галузі «Технологія». *Трудова підготовка в закладах освіти.* 2005. № 5. С. 5–8.

34. Нечитайло Г.В. Педагогічні умови формування інтересу до трудового навчання. Київ: Педагогічна думка, 2014. 138 с.

35. Пєхота О.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Вища школа, 2015. 184 с.

36. Пильтяй О. Інноваційні підходи з профорієнтації на уроках трудового навчання. *Збірник наукових праць: проблеми підготовки сучасного вчителя.* 2019. № 1 (19). С. 94–101

37. Рижова О.В. Практична психологія у формуванні інтересу до навчання. Київ: Освіта, 2013. 127 с.

38. Савченко О.Я. Дидактика сучасної школи. Київ: Вища школа, 2002. 324 с.

39. Сидоренко В. К. Проектно-технологічна діяльність як основа реалізації змісту трудового навчання в загальноосвітній школі. Трудова підготовка в закладах освіти. 2005. № 6. С. 101-106.

40. Скаткін М.Н. Організація навчально-виховного процесу. Київ: Освіта, 1999. 210 с.

41. Терещук Г. Загальні дидактичні основи індивідуального підходу до учнів. Трудова підготовка в закладах освіти. 1997. №3. С. 28-33.

42. Тищенко В.М. Стимулювання пізнавальної діяльності учнів. Львів: Палітра друку, 2016. 156 с.

43. Тхоржевський Д. О. Методика трудового і професійного навчання та викладання загальнотехнічних дисциплін: Навч. посібник. 3-тє вид., перероб. і допов. / Д.О.Тхоржевський. Київ.: Вища школа, 1992. 334 с.

44. Ушинський, К.Д. Праця в її психічному і виховному значенні // Вибр. твори: у 2-х т. Київ.: Рад школа, 1983. С. 104 – 121.

45. Хомич Л.М. Творчий підхід до навчання: методи і прийоми. Київ: Основа, 2019. 150 с.

46. Хорунжий В. І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / В. І. Хорунжий . – Тернопіль : Астон, 2005. – 252 с.

47. Шевченко С.В. Педагогічні аспекти трудового виховання. Харків: Основа, 2017. 165 с.

48. Ящук С. М. Виконання основних етапів проектування на уроках трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. 2003. № 2. С. 13-16.

ДОДАТКИ

Додаток А

Стимульний матеріал для методики А.О. Бєлєнького з діагностики інтересу до навчальних предметів

Мета: визначити рівень зацікавленості учнів до навчальних предметів, зокрема до трудового навчання.

Інструкція для учнів: "Вам запропоновано перелік тверджень, що стосуються вашого ставлення до навчальних предметів. Прочитайте кожне твердження та оберіть відповідь, яка найкраще описує вашу думку. Виберіть одну з трьох відповідей:

- **"Так"** — якщо ви повністю згодні з твердженням.
- **"Ні"** — якщо ви не згодні з твердженням.
- **"Іноді"** — якщо ваша відповідь залежить від обставин."

Перелік тверджень:

1. Мені цікаво виконувати завдання на уроках трудового навчання.
2. Я із задоволенням виконую практичні завдання під час занять.
3. Мене захоплюють творчі проєкти, які ми виконуємо на уроках трудового навчання.
4. Я хотів/хотіла б більше дізнатися про технології, які вивчаємо на уроках.
5. Практичні заняття з трудового навчання для мене цікавіші за теоретичні.
6. Я самостійно шукаю додаткову інформацію, пов’язану з темами уроків трудового навчання.
7. Під час уроків трудового навчання я відчуваю задоволення від виконаної роботи.

8. Я часто пропоную власні ідеї для виконання завдань на уроках трудового навчання.

9. Уроки трудового навчання допомагають мені зрозуміти, чим я хочу займатися у майбутньому.

10. Я вважаю, що знання, які отримую на уроках трудового навчання, знадобляться мені в житті.

11. Якщо я не розумію матеріал, то стараюсь самостійно розібратись у ньому.

12. Мене цікавлять не лише завдання, а й те, як виглядає кінцевий результат.

13. Я із задоволенням допомагаю однокласникам у виконанні завдань із трудового навчання.

14. Трудове навчання є моїм одним із найулюбленіших предметів.

15. Я намагаюся робити свою роботу найкраще серед однокласників.

Система оцінювання:

- **2 бали** — "Так".
- **1 бал** — "Іноді".
- **0 балів** — "Ні".

Максимальний бал — 30.

Інтерпретація результатів:

- **25–30 балів** — високий рівень інтересу.
- **18–24 бали** — середній рівень інтересу.
- **0–17 балів** — низький рівень інтересу.

Цей стимульний матеріал допоможе педагогам отримати об'єктивні дані про рівень зацікавленості учнів до трудового навчання та скоригувати освітній процес.

Додаток Б

Стимульний матеріал для методики "Діагностика навчальної мотивації" (Т.Дубовіцька)

Мета: визначення рівня мотивації до навчання, а також виявлення її домінуючих складових у школярів.

Інструкція для учнів:

"Прочитайте кожне твердження та оберіть варіант відповіді, який найкраще описує вашу думку. Варіанти відповідей:

- **"Так"** — якщо ви повністю погоджуєтеся.
- **"Ні"** — якщо ви не погоджуєтеся.
- **"Не знаю"** — якщо вам важко визначитися."

Перелік тверджень:

1. Я ходжу до школи, бо мені цікаво вчитися.
2. Мені подобається дізнаватися нове під час навчання.
3. Навчання допомагає мені досягти моїх життєвих цілей.
4. Я намагаюся отримати гарні оцінки, бо це важливо для моїх батьків.
5. Мені подобається працювати в групах із однокласниками на уроках.
6. Я відчуваю задоволення, коли розв’язую складні завдання самостійно.
7. Навчання у школі допомагає мені підготуватися до майбутньої професії.
8. Мені важливо, щоб учителі хвалили мене за успіхи у навчанні.
9. Я із задоволенням виконую завдання, навіть якщо вони здаються складними.

10. Навчання допомагає мені зрозуміти, як вирішувати реальні життєві проблеми.

11. Я намагаюся брати активну участь у всіх шкільних заходах.

12. Я часто виконую додаткові завдання, навіть якщо вони необов’язкові.

13. Мені подобається бути кращим/кращою за інших у навчанні.

14. Я люблю слухати пояснення вчителів і дізнаватися щось нове.

15. Мені важливо, щоб мої друзі бачили, що я добре вчуся.

Система оцінювання:

- **2 бали** — "Так".
- **1 бал** — "Не знаю".
- **0 балів** — "Ні".

Максимальний бал — 30.

Інтерпретація результатів:

1. **25–30 балів:** Високий рівень навчальної мотивації. Учень зацікавлений у навчанні, усвідомлює його важливість для саморозвитку й майбутнього.

2. **18–24 бали:** Середній рівень навчальної мотивації. Учень має певний інтерес до навчання, але він може бути ситуативним чи залежати від зовнішніх факторів.

3. **0–17 балів:** Низький рівень навчальної мотивації. Учень сприймає навчання переважно як обов’язок, а інтерес до нього відсутній або слабо виражений.

Ця методика дозволяє педагогам оцінити загальний рівень мотивації школярів до навчання та виявити, які саме чинники впливають на формування їхньої зацікавленості в освітньому процесі.

Додаток В

Стимульний матеріал для анкетування для оцінки інтересу до навчального предмета

Мета: визначити рівень зацікавленості учнів у вивченні конкретного навчального предмета, наприклад, трудового навчання.

Інструкція для учнів: "Уважно прочитайте запитання та оберіть варіант відповіді, який найкраще відображає вашу думку. Для кожного запитання оберіть одну з відповідей:

- **"Так"** — якщо ви погоджуєтеся.
- **"Ні"** — якщо ви не погоджуєтеся.
- **"Не знаю"** — якщо вам важко визначитися."

Анкета:

1. Чи подобається вам відвідувати уроки трудового навчання?
2. Чи подобається вам зміст навчального матеріалу на уроках?
3. Чи вважаєте ви уроки трудового навчання корисними для майбутнього життя?
4. Чи цікаво вам виконувати практичні завдання на уроках?
5. Чи хочете ви дізнаватися більше про теми, які вивчаються на трудовому навчанні?
6. Чи подобаються вам творчі завдання, що вимагають креативного підходу?
7. Чи обговорюєте ви з друзями або рідними те, чому навчилися на уроках?
8. Чи використовуєте ви знання з трудового навчання в повсякденному житті?

9. Чи пропонуєте ви власні ідеї для виконання завдань на уроках?

10. Чи бажаєте ви більше часу на уроках трудового навчання?

11. Чи вважаєте ви, що трудове навчання допомагає вам розвивати свої здібності?

12. Чи легко вам виконувати завдання, які дає вчитель?

13. Чи мотивують вас до навчання позитивні оцінки та відгуки вчителя?

14. Чи подобається вам працювати в групах на уроках?

15. Чи хочете ви пов'язати свою майбутню професію із трудовим навчанням?

Система оцінювання:

- **2 бали** — "Так".
- **1 бал** — "Не знаю".
- **0 балів** — "Ні".

Максимальний бал — 30.

Інтерпретація результатів:

- **25–30 балів:** Високий рівень інтересу до предмета. Учні активно залучені в процес навчання, цікавляться предметом і вважають його корисним.
- **18–24 бали:** Середній рівень інтересу. Учні мають часткову зацікавленість у предметі, але вона може залежати від зовнішніх чинників (учитель, навчальний матеріал тощо).
- **0–17 балів:** Низький рівень інтересу. Учні не виявляють значної зацікавленості до предмета, що може свідчити про необхідність змін у підходах до викладання.

Ця анкета дає змогу отримати інформацію про ставлення учнів до предмета та адаптувати методи навчання для підвищення їхнього інтересу.